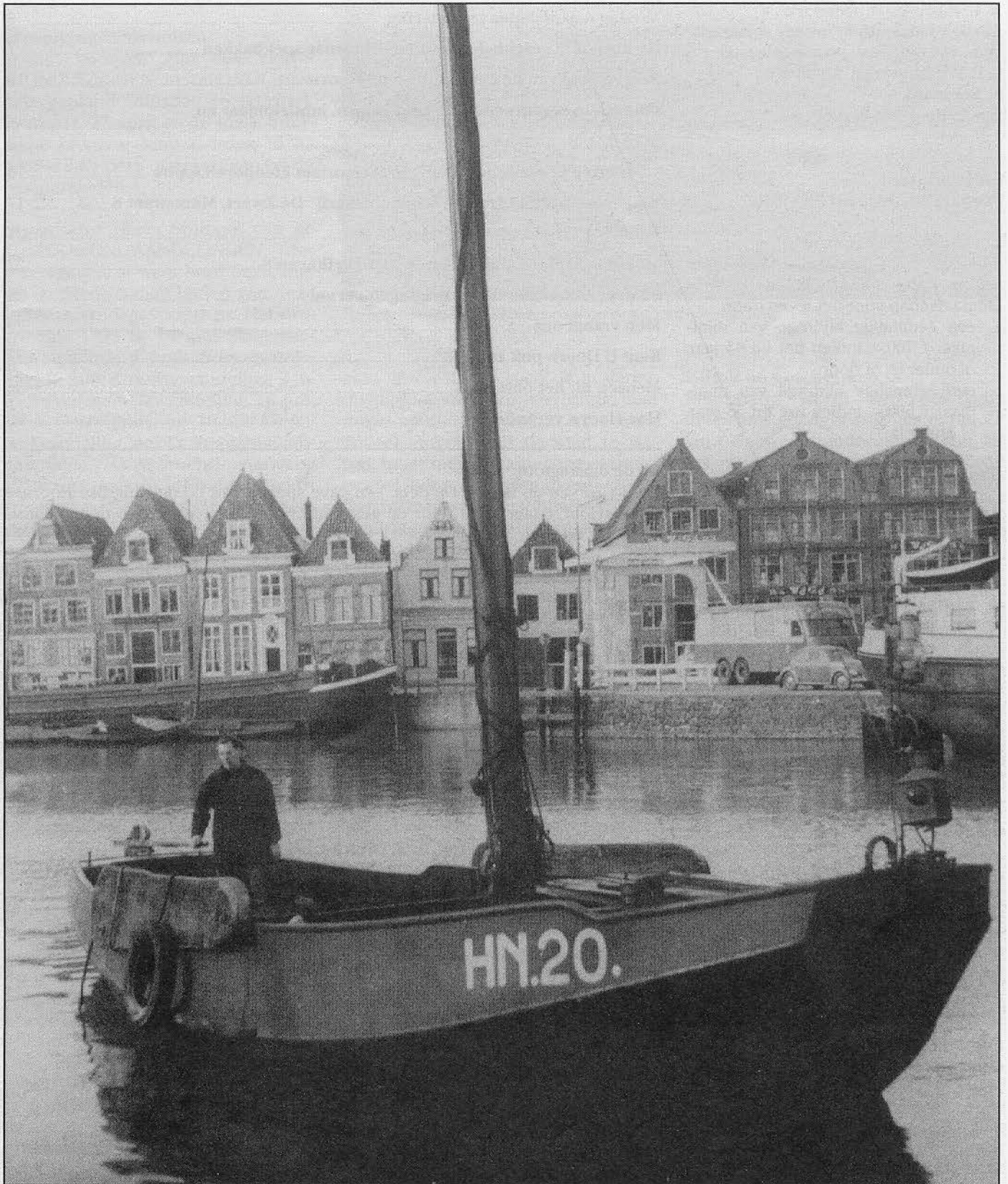

OUD HOORN

KWARTAALBLAD VAN DE VERENIGING OUD HOORN

15e jaargang nr. 1, 15 maart 1993

In dit nummer:

- Hoorn koopt historische schouw, de "spekbak" HN 20.
- Bij de dood van Eleonora Lippits, een grote Hoornse vrouw.
 - Muntstraat 8, tijdperk-De Zwart na 65 jaar voorbij.
- Oud Hoorn, 1668 leden, staat er financieel gezond voor.

COLOFON:

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.

Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 5,— per stuk voor leden en f 7,50 voor niet-leden bij het verspreidingsadres.

Bestuur:

J. M. Baltus, voorzitter
A. de Graaf, vice-voorzitter
A. G. F. van Weel, secretaris
Mw. P. van Leeuwen, tweede secretaris
W. L. van der Waal, penningmeester
L. P. M. Hoogeveen, archivaris
A. Boezaard,
mw. L. Rensema-Brevet
J. Rietvink

Secretariaat:

Postbus 346, 1620 AH HOORN

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 25,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- a. een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,—, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- b. een éénmalige bijdrage van minimaal f 500,—, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,
Postbus 346, 1620 AH HOORN

Redactiecommissie:

L. P. M. Hoogeveen,
H. A. Lansdaal, H. W. Saaltink,
Femke Uiterwijk

Redactie-adres:

H.A. Lansdaal, Eikstraat 30,
1623 LT Hoorn, tel. 02290 - 1 59 26

Opgave nieuwe leden:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98
1621 BZ HOORN, tel. 02290 - 1 02 20

Ereleden:

Mr. Dr. B. Canneman,
oud-burgemeester †
J. L. N. Dijkstra oud-redactielid †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Koppers, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter
Stichting Stadsherstel Hoorn
Drs. H. M. van den Berg, kunsthistorica

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Drukker van dit blad:

Drukkerij West-Friesland/Edecea BV,
Protonweg 32, Hoorn
Postbus 7, 1620 AA Hoorn

Oud Hoorn

Opgericht 7 juni 1917.

Artikel 2 der statuten, goedgekeurd door de algemene ledenvergadering van 25 november 1989 en vastgesteld bij notariële akte van 12 februari 1990: "De vereniging stelt zich ten doel het behouden van de schoonheid en het in herinnering houden van het verleden van de stad Hoorn, een en ander in de ruimste zin".

INHOUD

Bestuursmededelingen	3
Verslag najaarsledenvergadering	5
De boeiende geschiedenis van de Hoornse spekbakken	7
Jaarverslag van de vereniging Oud Hoorn	10
Financiële verantwoording Oud Hoorn, jubileumjaar en Stichting Monumenten	12
"Een grote boom is gevallen"; In memoriam Eleonore Lippits	16
Einde van "Ambachtelijke schoenmakerij" De Zwart, Muntstraat 8	17
Volière Pakhuisstraat in vogelvlucht	21
Mooie winkelpui ging verloren aan Turfhaven 8	22
Stadsbeeld-restauraties-wijzigingen-verval	25
Men vraagt ons	29
Kent U Hoorn ook zo?	32
Mensen uit het oosten	34
Hoe Hoorn veranderde	36

Bij de omslagfoto:

De HN 20 van de familie De Beer, een gave spekbak uit de omvangrijke Hoornse vissersvloot, aangekocht door de gemeente Hoorn, hier varend in de binnenhaven rond de jaren '30.

Foto's en illustraties:

J. M. Baltus, Peter Dorleijn, W. Ooijevaar †, Peter de Rijcke, Femke Uiterwijk, A. P. J. de Zwart, Archiefdienst Westfriesse gemeenten, Westfries Museum en anderen.

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (15e jaargang nr. 2) zal omstreeks 15 juni verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 3 mei in te leveren bij het redactie-adres:
H.A. Lansdaal, Eikstraat 30, 1623 LT Hoorn, tel. 02290 - 1 59 26

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 1 55 97). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Archiefdienst Westfriesse Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 02290 - 5 22 00. Postadres: Archiefdienst Westfriesse Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN
De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur. Avondopenstelling elke eerste en vierde woensdag van de maand van 19.00-22.00 uur, behalve in juli en augustus.
Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.
Door het archief verricht onderzoek f 17,00 per half uur; fotokopieën f 0,90. Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is gratis.

Voorjaarsledenvergadering

Deze vergadering zal traditiegetrouw plaats vinden op een doorde-weekse avond en wel op dinsdag-avond 20 april in de Oosterkerk; aanvang 20.00 uur. De uitnodiging hiervoor zult u tijdig ontvangen.

Verenigingsactiviteiten

In het voorjaar zijn een viertal AVONDLEZINGEN in ons VOC-pakhuis gepland (dinsdag 16 februari, 16 maart, 27 april en 18 mei). Informatie hierover kunt u lezen in de plaatselijke pers of verkrijgen bij de bestuursleden.

Organisator Harm Stumpel van de ZOMERAVONDWANDELINGEN der vereniging is al weer hard bezig met het in goede banen leiden van deze fameuze vrijdagavondtrips. Het programma 1993 is: 14 mei; *Buitensingelwandeling*; 4 juni: *Havenwandeling*; 18 juni: *Kloosterwandeling*; 2 juli: *Statenlogementwandeling*; 16 juli: *Grote Oost-wandeling*; 30 juli: *Kerkepadwandeling* en 13 augustus: *Romantische wallentocht*. Aanvang 19.30 uur; nadere informatie wordt steeds vooraf in de plaatselijke pers verschaft.

Ontwerp-bestemmingsplan 'Nieuwe Noord e.o. 1992'

De vereniging heeft in een schrijven aan het College van B&W gereageerd op dit ontwerp-bestemmingsplan. We hebben kanttekeningen geplaatst bij de geplande drie doorbraken t.b.v. een te creëren winkelcentrum op het voormalig vleeswarenfabrieksterrein; verder maken wij ons zorgen over het wegdrücken van de woonfunctie binnen dit gebied en maken wij bezwaar tegen de realisering van een overbouw van de straat ten gunste van het V&D-gebouw.

Verkeer en parkeren in de binnenstad

Tijdens de laatste (extra) bestuursvergaderingen waarin wordt gediscussieerd door de bestuursleden om tot een gezamenlijke mening over allerlei ontwikkelingen in de binnenstad te geraken, is ook het nieuwe rapport over verkeer en parkeren aan de orde gesteld. In grote lijnen zijn we het met elkaar eens dat in de binnenstad autoverkeer mogelijk moet blijven.

Historisch gezien kan Oud Hoorn niet opteren voor een *autovrije* binnenstad: er is altijd verkeer in de

Parkeerterrein Jeudje-Vollerswaal op een doordeweekse dag.

stad geweest. Om toch de in vergelijking met vroegere voertuigen veel meer overlast veroorzakende auto zoveel mogelijk uit de stad te weren, moet men het zijn baas of bazin echter niet makkelijk maken!

Dat wil zeggen: consolidatie c.q. terugdringen van parkeerplekken in de binnenstad zelf, stimuleren van kleinschalig openbaar vervoer (mini-busjes). Het 'stapvoets' autorijden zou bevorderd moeten worden door een aangepast wegtracé. Het plein van Hoorn, de Rode Steen, zou van West tot Grote Oost nog één smalle rijbaan moeten overhouden en op het overige gedeelte dienen alle auto's geweerd te worden.

Het tot voetgangersdomein verklaren van bepaalde straten brengt nadelen met zich mee: de eenheidsworst van winkelsoorten wordt bevorderd, de historisch ontstane stoepen en trottoirs verdwijnen, er komen allerlei speeltuinachtige objecten (zie Grote Noord) en het gevoel van onveiligheid wordt sterk bevorderd: waar na winkelsluiting zelfs geen auto meer rijdt, wordt de troosteloze sfeer die voor dit soort straten zo kenmerkend is, sterk vergroot en wordt de rolluikenterreur gestimuleerd.

Een te eenzijdige bevoordeling van detailhandel, kantoren en vooral horeca ten koste van de woonfunctie is slecht voor de stad en zal de leefbaarheid ervan, voor zowel binnenstadsbewoners, werkers, klanten als toeristen, voor een groot deel verzieken. En voor dat boemerang-effect moet nu gevreesd worden.

Giften en geschenken

Regelmatig wordt de vereniging financieel goedgunstig gesteund. U kunt daarover ondermeer lezen in het Jaarverslag en het Financieel overzicht. Daarnaast wordt Oud Hoorn van tijd tot tijd bedacht met andere zaken. Zo kregen we uit de nalatenschap van J. Burger, Van Beijerenstraat, een volumineus album met honderden foto's van Hoorn uit de periode 1976-1983. Van Jan Luiten ontvingen wij een Jugendstil reclame-object uit 1912 van de firma Utermöhlen, (indertijd) Veemarkt 15. Van Jan Pol kregen we een grote historische opname van de Oosterpoort, van VVV-Hoorn een gravure uit ca. 1700 van de Grote Kerk, een jubileumjaargeschenk evenals het boekje *Trydeman en zijn wijf*, door J. Honig, Hoorn, 1912 van de Concertstichting Johan Mes-schaert. Dan nog een tekening (in kopie) van Binnenluiendijk 3, huis Anno 1624, van vóór de restauratie in 1946, door Piet Potter, toenmaals leerling van de MTS; een oude foto van Gedempte Turfhaven 78, hoek Achterstraat met de verbouwingstekening uit 1969 en nog twee andere oude opnames, van het Wilhelminapark en van het voormalige Witte Badhuis. Aan alle goede gevers onze hartelijke dank.

Blij verrast werd het bestuur ook door de gift van een honderdtal dia's uit het enorme arsenaal van Hoorns bekende "stadsbioloog", de heer G. Houtman. Het betreft onder meer opnamen van schitterende

Op zaterdag 12 december jl. maakten de Oud Hoorn-gidsen een uitstapje naar Haarlem. Zij werden hartelijk ontvangen door het bestuur van "Haerlem". Ook een rondleiding door de binnenstad stond op het programma.

sneeuw- en ijstaferelen in het historische Hoorn, alsmede beelden van tientallen jaren geleden van vóór het groeikern- en overlooptijdperk van de stad.

Bezien zal worden hoe dit unieke beeldmateriaal kan worden ingepast in de verschillende Oud Hoorn-lezingen.

Bestuursuitbreiding

Het ledental van Oud Hoorn groeit gestaag en daardoor is er voor de bestuursleden steeds meer werk aan de winkel. Het bestuur zoekt derhalve naar een vrouw of man die de gelederen wil versterken.

We denken aan een enthousiast iemand met de nodige bestuurlijke ervaring en vrije tijd, die de doelstellingen van Oud Hoorn van harte onderschrijft.

De bijdragen van het nieuwe bestuurslid zouden kunnen liggen op het vlak van public relations, het onderhouden van contacten met monumentale instellingen of het daarin vertegenwoordigen van de vereniging, het begeleiden van nieuwe Oud Hoorn-activiteiten e.d. Belangstellenden wordt verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met secretaris A. G. F. van Weel.

Laatste jubileum-activiteiten

Met een stijlvol en goed bezocht concert op zaterdagavond 12 december in de Oosterkerk sloot Oud Hoorn zijn jubileumjaar 1992 af. Om de pers te citeren: "Het was de musici gelukt om met voldoende Nederlands repertoire uit de periode 1602-1798, de tijd van de Verenigde Oostindische Compagnie, een muzikaal interessante avond samen te stellen."

Want de leden van het ensemble De Eglentier brachten werk ten gehore van componisten als Servaas de Koninck, de Alkmaarder Willem de Fesch en Hendrik Focking. Hiermee werd het een zeer fijnzinnig concert voor de echte fijnproevers. Veel dank aan de concertstichting Johan

Messchaert die voor de organisatie zorgde.

Dan was er nog (naar het nieuwe jaar getild) een sfeervolle bijeenkomst op zondagmiddag 31 januari op de Oud Hoornzolder van het VOC-pakhuis aan Onder de Boompjes. Hiervoor waren door het bestuur een aantal verenigingsleden uitgenodigd die achter de schermen de handen uit de mouwen hadden gestoken om het jubileumjaar tot een succes te maken, bijv. de gidsen, de mensen van het kwartaalblad en vele anderen. Ook het Comité van Aanbeveling voor de jubileumviering was gevraagd achte de présence te geven.

Onder het genot van een hapje en een drankje, perfect verzorgd door maître Ton Kuppens en zijn jeugdige staf Horeca-leerlingen, werd nagepraat over de vele jubileumevenementen.

Op heldere maar vooral geestige manier liet penningmeester Pim van der Waal deze activiteiten de revue passeren in een financieel overzicht. Privé (uit eigen zak?) zorgde hij voor een bloemenhulde voor de leden van de jubileumcommissie: Joke Admiraal, Hieke Stapel, Loes Rensema, Leo Hoogetveen, Bas Baltus en Ton van Weel.

Erelid mevrouw Herma van den Berg sloot af met een dankwoordje aan het bestuur en offereerde op haar beurt elk bestuurslid een rode roos.

N.B. In de 'bedanklijst' met namen van begunstigers van de jubileumviering is helaas een naam weggelaten. Het betreft de firma *Baas Papierwaren Hoorn* van de Neutronweg. Alsnog onze hartelijke dank!

Pim van der Waal legt een geboeid luisterend publiek uit dat de vereniging niet failliet gegaan is aan de jubileumviering. (JMB)

Verslag van de najaarsledenvergadering

Zaterdag 28 november 1992 in de Oosterkerk

A.G.F. van Weel

AANWEZIG:

de bestuursleden Baltus (vz), Boezaard, De Graaf, Hoogeveen, Van Leeuwen, Rensema, Rietvink, Van der Waal, Van Weel en 112 leden/belangstellenden.

1. OPENING

De voorzitter heet de aanwezigen hartelijk welkom. Hij wijst op de steigers achterin de kerk die vanwege de strijd tegen de boktor zijn opgesteld. Maandag zullen de steigers bij de spiltrap worden geplaatst zodat daar de epoxyhars kan worden aangebracht.

Een speciaal woord van welkom wordt gericht tot mevrouw Marigold Dijkstra, de vertegenwoordigers van de bewoners van de hofjes aan de Venenlaan, wethouder J. Schaper en erelid mevr. H.M. van den Berg.

Bericht van verhindering is ontvangen van de dames L. Millenaar, J. Jonker, A. van Papenrecht, K. Bossaers (provinciaal consulente) en de heren J.C. Altorffer, erelid D. Breebaart, B.J. Intema en B. van Tartwijk.

2. VERSLAG VORJAARSLEDEN-VERGADERING VAN 9 JUNI 1992

Dit verslag wordt zonder commentaar goedgekeurd. Vanwege de aard van de discussie tijdens die vergadering onder het agendapunt 9. "Bestuurssamenstelling", vraagt de voorzitter of de toen aanwezigen leden nu door middel van het opsteken van hun hand te kennen willen geven accoord te gaan met de ver slagging; aldus geschiedt.

3. MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

De mededelingen zullen ditmaal korter zijn dan gebruikelijk. Het jaar heeft, naast de gewone Oud Hoorn-bezigheden, bol gestaan van de jubileumactiviteiten. Gelukkig hebben we een kwartaalblad waarin ruim aandacht is en nog wordt geschonken aan de vele activiteiten die achter ons liggen. De voorzitter blik in één zin terug: "Ik meen te mogen constateren dat 1992 als een boeiend en in vele opzichten tot voldoening stemmend jaar kan worden beschouwd: in verenigingsopzicht en ook in monumentaal opzicht: de restauratie van de Hoofdtoren, de Koepelkerk, het interieur van het Huis Verloren, het Timmermansgildehuisje, de aankoop van de panden Jeudje 6-8-10 door de Stichting Stadsherstel, de start van de restauratie van de Mariakapel, de restauratie van de Venenlaanhofjes en het opknappen en schilderen van de vele stadspoortjes alsook het uitstel/afstel van projecten als het Hophotel en het Hulkeiland; natuurlijk mogen de presentatie van onze Ver volkroniek en de fraaie Springer-tentoonstelling in het Westfries Museum niet vergeten worden"

Over dit plezierigstemmend overzicht hangt natuurlijk de schaduw van het overlijden van ons actieve lid, de heer Jan Dijkstra. Ook wordt het overlijden van de heer Ben Renckens in herinnering geroepen. Hij blijft in onze gedachten als een eminent kunsthistoricus en als auteur van de artikelenreeks in het Noordhollands Dagblad (1974-1980) *Hoorns Historie*. Het is deze reeks geweest die als basis heeft gediend voor de straatnaambeschrijving in "Hoorn - huizen, straten, mensen" en voor het informatiepakket voor de gidsen van onze zomeravond-wandelingen.

Een oprecht en warm woord van dank gaat uit naar die bijna 100 harde werkers die vaak achter de schermen het robuuste bouwwerk vormen van waaruit de vereniging naar buiten treedt: de redacteurs van het kwartaalblad, de ongeveer 25 gidsen voor de wandelingen met inbegrip van de coördinatoren, de leden van de Pakhuisploeg, het legertje kwartaalbladbezorgers, de jubileumcommissie, de administrateur en de altijd en overal bereid staande Vera en Chris Hellingman: levende symbolen van het historische en dynamische Oud Hoorn. Applaus is hun deel.

Het bestuur heeft bericht van de heer Ben van Tartwijk ontvangen dat hij niet langer een bestuursfunctie ambieert. Drukke werkzaamheden en de afstand van zijn woonplaats tot Hoorn weerhouden hem daarvan.

Penningmeester Van der Waal verklaart vervolgens dat uit de verenigingskas ongeveer f 15.000.- nodig zal zijn om het project van de kroniek financieel rond te krijgen; voorwaar geen slecht resultaat, mede in het licht van de snelle verkoop. Er zijn nog slechts enkele exemplaren

ad f 70.- te koop.

Voorts maakt hij melding van de voortgang van de restauraties en van de stand van zaken in het huurconflict rond Breed 12.

Hij besluit met de geruststellende mededeling dat de financiële positie van de vereniging een gezonde is.

De heer Schrickx - voorzitter van de Concertstichting Johan Messchaert - licht kort het programma van het afsluitingsconcert van 12 december a.s. toe: "Muziek uit de V.O.C.-tijd". Leden van Oud Hoorn kunnen deze laatste jubileumactiviteit tegen gereduceerde prijzen bijwonen.

Binnenskamers beraadt het bestuur zich over de inhoud van een aantal gemeentelijke plannen: onder meer over het bestemmingsplan Nieuwe Noord en het rapport Evaluatie Parkeerplan en Herziening Parkeer- en Verkeersplan Binnenstad Hoorn. Het laat zich informeren door de groepering Overleg Leefbaarheid Binnenstad en is waarnemer in de Vereniging "Vormgeving Rode Steen". Ook participeert het bestuur in een net opgericht platform van culturele en andere belangenorganisaties waarin gesproken wordt over het toekomstig gebruik van de oude binnenstad.

4. ERELIDMAATSCHAP VAN DE HEER J.L.N. DIJKSTRA

Het bestuur komt met dit voorstel vanuit de overtuiging dat de dankbaarheid van de vereniging voor de overstelpende hoeveelheid tijd, energie en liefde die de heer Jan Dijkstra ongeveer 15 jaar lang overhad voor Oud Hoorn niet beter kan worden uitgedrukt door hem - helaas postuum - op te nemen in de rij der ereliden. Redacteur H. Saaltink schreef terecht: "De grote verdienste van Jan is geweest dat hij vorm heeft gegeven aan het kwartaalblad en dat hij hiermee in belangrijke mate het gezicht van de vereniging naar buiten heeft bepaald".

De vergadering verklaart zich unaniem akkoord met het voorstel.

De voorzitter feliciteert vervolgens mevrouw Marigold Dijkstra, echtgenote van het zojuist benoemde erelid. Jan zou volgens haar versted gestaan hebben van dit eerbetoen. Voor hem was het vanzelfsprekend om zijn talenten en vrije tijd ter beschikking te stellen van het goede doel.

De secretaris toont hierna de laatste voltooide pentekening van J. Dijkstra. Het was in de jubileumcommissie Jans idee geweest om alle aanwezigen op deze vergadering als attentie pentekeningen te geven van Oud Hoorns vier rijksmonumenten. Helaas is het niet verder gekomen dan een schitterende tekening van het pand Schoolsteeg 7 die aan het eind van deze bijeenkomst zal worden uitgereikt.

5. UITREIKING JAARLIJKE ONDERSCHIEDING

Dit jaar wordt deze onderscheiding voor de tiende keer uitgereikt. De eer valt te beurt aan de strijdbare bewonersgroep van Hoorns oudste arbeiderswoningcomplex aan de Venenlaan.

Nog maar twee jaar geleden was de woningbouwvereniging van plan het complex te slopen. Dankzij het initiatief van de bewoners tegen de sloop, de onvolprezen activiteiten van de Stichting Stadsherstel én de bereidwillige medewerking van de gemeente konden deze unieke en architectonisch-historisch interessante hofjes worden behouden. Het bestuur vindt het dan ook niet meer dan rechtvaardig om onze eervolle onderscheiding aan de bewonersgroep uit te reiken. Aan de voorzitter van de groep, de heer L. Vermeer, wordt het gevelschild overhandigd. Voor alle 28 huisgezinnen is een Springerbrochure beschikbaar. Namens de bewoners dankt de heer Vermeer de vereniging; hij is niet alleen blij met de onderscheiding maar nog meer met de door Oud Hoorn verleende steun sinds 1989. Opbouwwerker Arie Moerkerk schetst tot slot kort de activiteiten van de bewoners die uiteindelijk tot het schitterende renovatieresultaat hebben geleid.

6. VERWELKOMING ZESTIENHONDERDSTE LID

Precies één jaar geleden werd het 1.500ste lid in de bloemetjes gezet. Een half jaar nadien stelde administrateur Kooijman vast dat we alweer honderd leden rijker waren. Op dit moment telt de vereniging 1.654 leden. Aangezien de groei van het ledental niet overeenkomt met de frequentie van de ledenvergaderingen, kunnen we nu eerst ons 1.600ste lid verwelkomen. Het is mevrouw Annette de Graaf woonachtig aan het Grote Oost. Omdat zij vanwege ziekte afwezig is, belooft de voorzitter de vergadering dat hij het 1.600ste lid bij haar thuis persoonlijk de ruiker zal overhandigen.

7. RONDVRAAG

De heer C. Schrickx wijst de aanwezigen erop hoe zij aan kaartjes kunnen komen voor het VOC-concert.

De heer H. Stumpel vraagt in zijn functie van coördinator der stadswandelingen nu reeds aandacht voor het seizoen 1993: de eerste wandeling, zijnde de "Buiten de Veste" met daarin de hofjes aan de Venenlaan staat gepland op vrijdag 14 mei 1993.

In zijn functie van secretaris van de Stichting Het Carillon wijst de heer Stumpel op de mogelijkheden om lid te worden van de stichting. Alleen bij meer leden zijn er meer concerten mogelijk.

Voorzitter Baltus attendeert de aanwezigen op de verschijning van de VVV-publicatie: "HOORN... Oh ja";

dit boekwerkje dat voor het derde jaar wordt uitgegeven, geeft door foto's een goed beeld van de rijke schakering aan activiteiten die het afgelopen jaar in de stad hebben plaatsgevonden. Hij sluit daarna de vergadering door een ieder nogmaals te wijzen op de gratig pentekening en uit te nodigen voor de wandeling langs de fraai gerestaureerde stadspoortjes.

Hoewel het weer niet ideaal was voor een stadswandeling, liepen toch bijna alle aanwezigen, de kou trotserend, mee met de gidsen langs de gerestaureerde poortjes. De deskundige toelichting en de vele geïnteresseerde vragen maakten desondanks de tocht tot voorplezierig en leerzame belevenis.

Pietershof en Zantkuyl

In het artikel over Henk Zantkuyl in het december-nummer van vorig jaar (pag. 152) is per abuis een foto van het Sint Jozefshuis aan het Achterom geplaatst. Het had, zoals ook het onderschrift aangaf, een foto van het Pietershof aan het Dal moeten zijn. Deze plaatsen wij met excuses hierbij alsnog, samen met een foto van een gevelsteen in het pand Leliegracht 38 te Amsterdam. Die gevelsteen met de naam Zantkuyl is er geplaatst bij de pensionering van het voormalige hoofd van het Amsterdamse Bureau voor Monumentenzorg, die nu in Hoorn woont.

Historische schouw HN 20 gered uit erfenis van Hoornse vissersvloot

door Peter Dorleijn

Het scheepstype schouw

De schouw heeft pas rond 1900 in gang gevonden in de Zuiderzeevisserij. De oorsprong van het type moet gezocht worden in De Lemmer, waar rijtuig- en vlettenmaker Gerrit Wierda tussen 1897 en 1918 zo'n 26 houten schouwen bouwde, waaronder enkele voor Durgerdammer, Marker en Hoornse vissers.

Op de Friese binnenwateren was de schouw al langer een bekende verschijning; dat de Zuiderzeevissers hun oog op dit type lieten vallen, moet vooral verklaard worden uit geldschaarste: de schouw met zijn platte voorbord, spiegel en weinig gebogen huidgangen was immers vrij eenvoudig en dus goedkoper te bouwen. Vergroot en met meer zeeg bleek zij ook opgewassen tegen de zwaardere omstandigheden op de Zuiderzee. Ter onderscheid van de kleinere en plattere binnenschouw spreekt men in dit geval wel van 'zeeschouw'. Dat men de lijnen van dit vaartuig niet overal even fraai vond blijkt wel uit de benaming *spekbak*. Vanuit Lemmer verspreidde de schouw zich over de gehele Zuiderzee, vooral over de Westwal, waar Hoorn zich in de loop van de jaren twintig en dertig ontwikkelde tot een typische spekbakkenhaven. De latere schouwen zijn, net als de

Tot en met de wereldoorlog '40-'45 was Hoorn een belangrijke visserijhaven. De plaatselijke vissersvloot was dan ook een omvangrijke. Zij bestond voornamelijk uit schouwen, in de volksmond 'spekbakken' genaamd. In 1944 telde Hoorn nog 17 schouwen. Daarvan zijn er nu maar drie over. Twee ervan verkeren nog in goede staat.

Uit cultuur-historisch oogpunt is het van groot belang dat er minstens één schouw voor Hoorn bewaard blijft. Dat heeft de gemeenteraad ook ingezien. Op voorstel van Peter Dorleijn en Roger Tonnaer besloot de raad op 5 januari jl. tot aankoop van de HN 20 van de familie De Beer. Kosten: f 22.500. De in 1934 gebouwde spekbak is nagenoeg compleet en bovendien oorspronkelijk.

De raad heeft deze kans terecht aangegrepen om een specimen van de culturele erfenis voor Hoorn veilig te stellen. Met de restauratie van de HN 20 zal echter ook nog een belangrijk bedrag gemoeid zijn. In oprichting is thans een stichting, die zich met de exploitatie en het beheer van de HN 20 gaat bezig houden.

De redactie ruimt in dit nummer graag plaats in voor een historisch artikel van de hand van Peter Dorleijn, een van de initiatiefnemers. De lengte van zijn bijdrage laat echter niet toe het artikel in één aflevering af te drukken. Het slot ervan volgt daarom in het komende juni-nummer.

HN 20, doorgaans van ijzer gebouwd.¹⁾

De Hoornse schouw

Ondanks de veel gebruikte aanduiding 'Hoornse schouw', zijn deze scheepjes hier ter plaatse niet gebouwd. De toevoeging geeft in dit geval aan dat schouwen op een bepaald moment een alles overheersende rol speelden in de vloot.

Sinds het einde van de vorige eeuw bedienden de Hoornse vissers zich

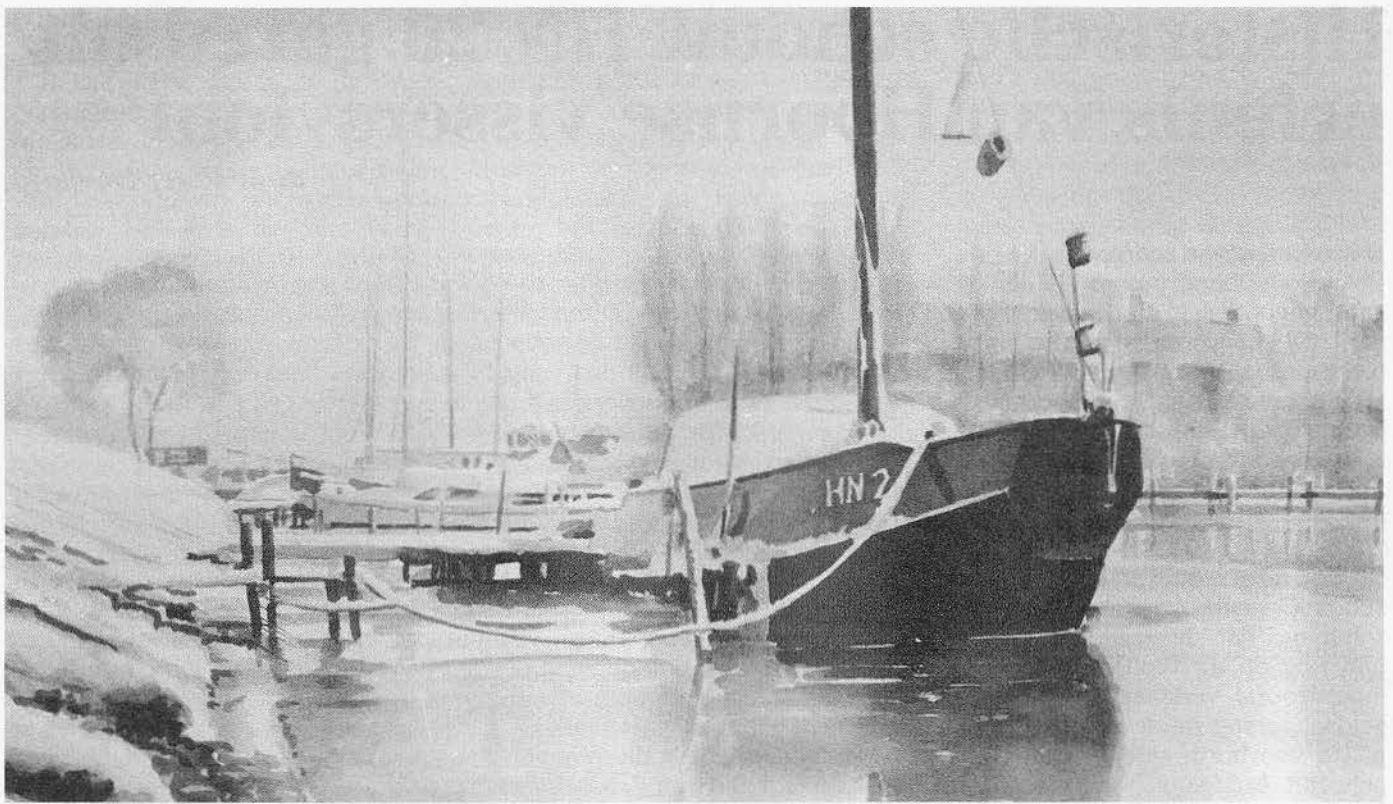
vooral van botters, waaronder een flink aantal van een wat kleiner slag, gebouwd op de werf van Kaat aan de Karperkuil. In de jaren twintig kwam de vervanging door schouwen geleidelijk op gang. Klaas Blokker (geb. 1915), eigenaar van de schouw HN 1, heeft deze ontwikkeling van nabij meegemaakt en zegt over de oorzaken²⁾:

"Omstreeks 1915 werd 't slecht in de visserij, je kon zowat geen personeel krijgen en de vis bracht niks op: 7 à 8 cent voor een pond bot en dan ving je gemiddeld 40 à 50 pond. Dat was overal zo: de Enkhuizers gingen naar de veiling in Bovenkarspel. Daarom heeft vader toen drie jaar alleen op bot gevist met 't oude bottertje. Die houten schepen hielden de mensen ook arm, ze waren veel te duur in onderhoud. Je bracht alles naar de hellingbaas. Er kwamen toen schouwen, die waren wat handzamer, je hoefde met de haring en ansjovis geen vlet meer te hebben, dat je kon 't met twee man af."

Een andere oud-visser, Klaas Bart (1897-1985), vult aan: "Ik weet dat de eerste schouw hier kwam, ik voer nog bij Kriek (\pm 1911); 't was een overijzerde, groen geverfde schouw en de schipper, ene Wolda, had hem in Friesland gekocht. De andere visserlui zeiden: 'Wat zal daar nou van terecht komen?' Maar alstemet kwam er één bij in de loop van de tijd: eerst waren 't houten

De spekbakkenvloot aan de Veermanskade in de jaren '20, een rijk gezicht.

Een stemmig winterbeeld op een schilderij van Peter de Rycke met de HN 20 als blikvanger in de Grashaven.

schouwen. De meeste zijn wel gekomen toen ik al uit de visserij was, dus na 1921."

Uit een verslag over de opening van de Vluchthaven in mei 1913 (bericht uit de Visscherij-Courant van 10 mei 1913) blijkt dat er op dat moment tenminste twee schouwen in Hoorn waren. Tijdens de voor deze gelegenheid georganiseerde zeilwedstrijd won in de klasse 'kleine bidders' J. Raijer met de schouw HN 53 de eerste prijs en A. Wolda (HN 11) de tweede.

Klaas Blokker: "Vader kocht toen eerst een houten schouw uit Durgendam vandaan maar dat was een 'omval' (niet stabiel). In 1916 heeft hij toen bij Jaap Heyman in Enkhuizen een ijzeren schouw besteld. Die heeft er toen vier gemaakt: de Mantels uit Wijdenes hadden er één, de vader van Jouke Volgers één voor Marken en wij dan (die van ons werd later HL 6 en vaart nog).

Die schouwtjes waren van een wat vlakker model, ± 8 meter lang en kostten toen f 1.000,-. In 1931 hebben we er een (hulp)motortje in laten zetten: een éencilinder 6 pk Bolinder (benzine). "Later gingen ze hier praktisch allemaal over op schouwen: eerst van zo'n 8 meter lengte, later weer groter, 9, 10 en 11 meter. Van toen af aan ging je als visserman zachtjes aan vooruit: je kreeg weer wat meer voor de vis en je had weinig onkosten."

Toen Arend de Beer, eigenaar van de HN 20, in 1944 in de visserij

kwam, telde de Hoornse vloot volgens hem zo'n 19 schepen, waarvan 17 schouwen. De volledige opsomming ziet er als volgt uit:

HN 1	K. Blokker	schouw
HN 2	J. Last	schouw
HN 3	R.P. Wormsbecher	schouw
HN 7	A. Selie	schouw
HN 8	J. Wormsbecher	schouw
HN 11	R. Homan	schouw
HN 15	Jaap Groot	afwijkend type
HN 20	Jan de Beer	schouw
HN 21	Hendrik Schuffel	schouw
HN 25	Frans Groot	schouw
HN 26	Ab Rinses	schouw
HN 30	Nico Verbeek	schouw
HN 31	Jan Last	schouw
HN 35	J.J. de Best	schouw
HN 45	N. Sant	schouw
HN 48	C. Reus	schouw
HN 53	Jan de Best	schouw
HN 55	Jan Visser	schouw
HN 65	Ieme Tros	afwijkend type

Na de oorlog takelde de Hoornse vloot geleidelijk af. Op dit moment zijn er nog maar twee IJsselmeervisserijbedrijven. Van de vele schouwen liggen er nog maar drie in onze havens. De HN 1 en HN 20 zijn tot het laatst toe, in weliswaar aangepaste en van het tuig ontdane vorm, voor de visserij gebezigd en in die staat behouden.

De HN 53, eigendom van de heer K. Meier, is verbouwd tot jacht. Van deze drie vaartuigen is de HN 20 het minst aangetast en valt met betrek-

kelijk geringe middelen in de oorspronkelijke staat te restaureren.

Met de voorgaande beschrijving is aangetoond dat het scheepstype schouw in de Hoornse visserij een belangrijke rol heeft vervuld. De nu geboden mogelijkheid om zo'n scheepje voor de gemeente aan te schaffen, terug te brengen in authentieke staat om als varend monument de herinnering aan Hoorns visserijverleden levend te houden, moet met beide handen worden aangegrepen.

De schouw HN 20 en de familie De Beer

De volgende beschrijving van de ijzeren, 8.90 m lange en 3.30 m brede schouw HN 20 en van de familie De Beer, die het scheepje steeds in eigendom had, is samengesteld op grond van archiefstukken en een interview met de huidige eigenaar, oud-visser Arend de Beer (geb. 1927).

1934-1947

Het vaartuig liep als zeilvaartuig met hulpmotorvermogen in 1934 van stapel bij scheepswerf Van Goor in Monnickendam. Opdrachtgever voor de bouw en eerste eigenaar was Willem de Beer (1891-1967). Deze stamde uit een oud Hoorns vissersgeslacht; hij viste eerst bij zijn vader en later samen met zijn broer Arend. De ophanden zijnde afsluiting van de Zuiderzee deed hem naar een andere brood-

winning omzien. Hij verkocht schip en viswant aan zijn broer Nico en van 1925 tot 1931 was hij tjalkschipper. Zijn dossier in het archief van de Rijksdienst ter Uitvoering van de Zuiderzeesteunwet³⁾ bevat uit die periode nog een (afgewezen) verzoek om krediet voor de aanschaf van een 'zijmotor en zelflosser'. Willem's vrouw kon kennelijk slecht tegen een varend bestaan, want hij keerde terug tot de visserij.

Een aantal jaren oefende hij het bedrijf uit met Jan Last (1897-1976), HN 31, die daarover het volgende vertelde.⁴⁾ Last had zijn knecht ontslag gegeven en zocht een andere. 'En ja, zo raar als 't vallen kan, sta ik in de afslag naast m'n kameraad Willem de Beer en die zegt tegen

nieuw vaartuig in de maak hebben. 'Dat van De Beer is gereed, dat van Jan Last komt zeer binnenkort gereed.'

De bemoeienissen van Hoorn doen vermoeden dat Willem Beer in eerste instantie een Hoorns registratie-teken kreeg uitgereikt: HN 12, het nummer waaronder hij eerst met zijn broer viste. Willem viste echter voornamelijk bij Wieringen en eind 1935 of begin 1936 verhuisde hij ook naar dit voormalige eiland. De schouw werd vernummerd tot WR 300. Eén van de redenen voor deze verhuizing was de haringvangst die tot een aantal jaren na de afsluiting op de Waddenzee kon worden uitgeoefend. De vissers rekenden erop dat dit iets blijvends

tje', wat doet vermoeden dat het gebouwd werd op de werf van Kaat aan de Karperkuil. Nadat de vader gestopt was, nam Jan de Beer het vaartuig over. Ook diens zoon Arend, huidige eigenaar van de HN 20, heeft er nog enige jaren op gevaren, nadat hij in 1944 bij zijn vader aan boord was gekomen. "Ik zat op de ambachtschool, maar die werd gesloten. Toen in september '44 is m'n broer, die was twintig jaar, komme te overlijden en ben ik bij m'n vader gekomen. Die school was toch dicht, ik had niks te doen. Ik had misschien evengoed wel in de visserij gekomen, want dat vak waar ik voor leerde, lag me niet."

"In 1947 hebben we die botter verkocht en dat schouwtje overgenomen van Ome Wullem; ik meen voor vijfduizend gulden." Toentertijd visten De Beers veel met aalhoekwant en daarvoor vonden ze de botter te onhandig. "Met die lijnen dee je veel voor de kale mast en daarvoor waren die schepen effe te groot, ook omdat je met z'n tweeën was. Degene die haalde, stond te sturen ook, en dan kreeg je van die klappen van dat roer! Die skouwtjes waren effe kleiner en handiger. En dan 't onderhoud natuurlijk, die houten bidders werden ouwer."

Ten tijde van de overname stond er een benzinemotor in de schouw. "Daar hebben we amper mee gevist, want m'n ome Willem had al een dieselmotor besteld en die hebben wij toen overgenomen. Een Turner diesel, 'n Engelse motor, die moest je aanslingeren. Ik denk dat ik daar m'n rug mee vernield heb! Ik heb d'r tien jaar aan zitten draaien. Als 't zomer was ging 't wel, liep 'ie gauw, maar in de winter... nou, dan bleef je draaien! Een jaar of vijf, zes later is d'r 'n startmotor op gekomen, maar dat was nog niet goed; moest je toch nog bij slingeren."

In 1960 werd de Turner vervangen door een Samofa met een keerkoppeling zonder reductie. Tien jaar later ruilden de De Beers deze motor in voor een zelfde type, maar dan met reductiekoppeling. "Daar zat effe meer kracht in, dat was meest voor 't aaskulen en voor als je in-de-wind-op gingen."

(Slot volgt)

Noten:

- 1) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 42.
- 2) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 188-189.
- 3) Dit archief berust bij de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders te Lelystad.

De boeiende geschiedenis van de Hoornse spekbakken

me: "Ik ben schipperloos". Die voer met z'n broer Arend en die waren met ruzie uit elkaar gegaan." Met de fuikenvisserij langs de Afsluitdijk verdienden Last en De Beer goed.

Last vervolgt: "Later heb ik een stomme streek uitgehaald om Willem als compagnon te nemen. De Afsluitdijk lag er net en wij waren de tweede die daar viswant hadden staan, zodoende ging dat goed: alle dagen een 600 of 700 pond schieraal.

Wij hebben ook nog met z'n tweeën (haring)kommen gekocht om buiten de dijk te staan. Maar ja, toen werd z'n zoon Jan wat potiger en kwam Willem: 'Nou Jan, ik ben van plan met 't compagnonschap uit te scheiden, ik wou een nieuwe spekbak laten bouwen'. Nou, daar stond ik met die ouwe botter. Ik heb toen ook een nieuwe spekbak besteld, ze kwamen betrekkelijk gelijk klaar. Buiten de dijk hadden we twee plaatsen voor haringkommen, van de politie moesten we loten wie welke plaats kreeg. De ene plek was in 't Zwin, tegen de dijk aan, dat was de beste want we hadden er wel eens zoveel haring uitgehaald dat we niet meer aanbrengen mochten; die lootte hij. De andere plek stond midden in de (spui)sluis tegen de opvangdijk aan, ik had er nooit een stuiver uit verdiend."

Een bevestiging van dit verhaal vinden we in een brief van de gemeente Hoorn aan de eerder genoemde Rijksdienst, gedateerd 18 oktober 1934. Daarin staat dat Last en De Beer samen vissen, maar ieder een

zou zijn, maar biologen voorspeldden het uitsterven van de Zuiderzeeharing. Dit laatste gebeurde inderdaad, na enige jaren liepen de vangsten sterk terug om vervolgens geheel te stoppen.

Vanaf dat moment concentreerde De Beer zich op de IJsselmeervisserij, met als voornaamste onderdeel de palingvangst met fuiken. Hij kreeg een aantal plaatsen aangewezen langs de Afsluitdijk, waaronder één hele goede bij de spuisluisen. "Hij heeft daar 'n boel geld verdiend", weet Arend de Beer. Van Den Oever, waar zijn vrouw slecht wennen kon, verhuisde Willem de Beer naar Medemblik. Weer veranderde de schouw van nummer en kreeg nu ME 30 op de boeg en het zeil. Kort na de Tweede Wereldoorlog vond De Beer het raadzamer over te schakelen op een groter schip. Zijn zoon was aan boord en er viel meer te verdienen met de kuilvisserij op paling. De nieuwe ME 30 werd een motorkotter van ca. 16 meter lengte.

1947-1962

Een jongere broer van Willem, Jan de Beer (1897-1963) uit Hoorn, nam de schouw over. Jan viste, aldus zijn dossier in het archief van de Zuiderzeesteunwet, in 1929 nog voor knecht bij zijn vader als 'Haring-, Ansjovis- en Botvisscher'. Het bedrijf werd uitgeoefend met een botter, genummerd HN 20, die de vader omstreeks 1902 nieuw had laten maken. Arend de Beer omschrijft het als een 'Hoorns botter-

Jaarverslag 1992 van de vereniging Oud Hoorn

A.G.F. van Weel

1. LEDEN

Op 31 december 1992, de laatste dag van het jaar waarin de vereniging haar 75-jarig bestaan vierde, stonden in het verenigingsregister 1668 leden vermeld. Er waren dat jaar 183 nieuwe leden bijgekomen terwijl zich 61 personen als lid hadden laten uitschrijven. Deze onverminderde groei sterkt het bestuur in zijn vertrouwen in de toekomst: geen spectaculaire groei in het jaar waarin de vereniging met vele jubileumactiviteiten aan de weg timmerde, wel een gestage toename die duidt op een gezond gefundeerde basis van waaruit de verenigingsactiviteiten zijn opgezet. Oud Hoorn blijkt meer dan ooit stevig verankerd te zijn in de Hoornse gemeenschap, extra activiteiten of niet. Helaas viel in dit jaar vol feestelijkheden ook een aantal droeve momenten te betreuren. Zo betoonde het bestuur op gepaste wijze zijn medeleven bij het overlijden van de leden G. Jol, J. Dijkstra, G. Visser, H.J. Kos en B. Renckens. De vereniging verloor vijf zeer actieve en trouwe leden wier inzet en waarde voor historisch Hoorn node zal worden gemist.

2. BESTUUR

De voorjaarsledenvergadering in juni werd enigzins ontluisterd door de discussie over de vraag of er nu wel of geen tegenkandidaat was ingediend tegen het bestuursvoorstel om mevr. L. Rensema-Brevet en de heer W.L. van der Waal opnieuw als bestuurslid te benoemen. Het bestuur ondersteunde een lijst met 20 handtekeningen waarmee verzocht werd om de heer B. van Tartwijk een functie in het bestuur te geven. Het nodigde de heer Van Tartwijk uit om ter oriëntering de komende bestuursvergaderingen bij te wonen waarna mogelijk een voordracht zou volgen. De vergadering stemde hiermee in en herkoos vervolgens mevr. Rensema en de heer Van der Waal voor een nieuwe zittingsperiode tot 1995. Tijdens de najaarsledenvergadering werd meegedeeld dat de heer Van Tartwijk om hem moverende redenen afzag van een bestuursfunctie. Zoals gebruikelijk werd het reilen en zeilen van de vereniging nauwlettend gecoördineerd vanuit twaalf reguliere bestuursvergaderingen. In juli en

augustus woonde de heer B. van Tartwijk de vergaderingen bij. In oktober werd een buitengewone bestuursvergadering gehouden die vooral als onderwerpen had de samenstelling van het bestuur én de voorbereiding van de najaarsledenvergadering.

In sommige perioden consulteerden de leden van het dagelijks bestuur én die van de jubileumcommissie elkaar bijna dagelijks. Ook de z.g. kroniekcommissie kwam - zeker tegen de tijd dat de drukproeven waren gecorrigeerd - zeer vaak bijeen.

3. ONDERSCHIEDING

Het was de bewonersgroep van "Het Rooie Dorp" aan de Venenlaan die tijdens de najaarsledenvergadering de jaarlijkse onderscheiding in ontvangst mocht nemen. Dankzij haar strijd en de prijzenswaardige inzet van de Stichting Stadsherstel en de gemeente Hoorn konden de 28 arbeiderswoningen net voor de slopershamer worden gered. Daarmee werd het eerste 'sociale woningbouwproject' van Hoorn voor het nageslacht bewaard en in ere hersteld. Helaas mocht de voordracht van de Stichting Stadsherstel door Oud Hoorn voor een Conservation Award 1992 van dit renovatieproject geen gewillig oor vinden bij de jury.

Dat neemt niet weg dat de stad trots mag zijn op de instandhouding van dit woningcomplex uit de geschiedenis van de jonge bouwkunst met zijn fraaie tegeltableaus en talrijke ambachtelijke details.

4. LEDENVERGADERINGEN

De voorjaarsledenvergadering van 9 juni werd bezocht door ruim 80 leden. Naast de gebruikelijke agendapunten stemde de vergadering in met een verhoging van de garantstelling voor de kroniek en met het verlenen van een subsidie voor het onderzoek naar en een publicatie over de stadspoortjes. Na het huishoudelijke gedeelte vermaakten de aanwezigen zich met een hapje en een drankje tijdens de besloten receptie ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan. Tijdens de najaarsledenvergadering van 28 november benoemden de aanwezige leden het redactielid van het eerste uur, de heer Jan Dijkstra, postuum tot erelid, werd de jaarlijkse onderschei-

Dit jaarverslag heeft groten-deels betrekking op het verloop van de "normale" verenigingsactiviteiten. De aandacht zal zo weinig mogelijk gericht zijn op de z.g. jubileumactiviteiten; daaraan is reeds in de vier kwartaalbladen ruimschoots aandacht besteed.

ding uitgereikt en verwelkomde de vergadering het zestienhonderdste lid, mevr. A. de Graaf, absoluut geen familielid van onze vice-voorzitter. De tocht langs de opgeknapt stadspoortjes onder leiding van deskundige gidsen als bestuurslid Boezaard en stadsarchitect Büchner werd door de 120 aanwezigen zeer op prijs gesteld.

5. EIGENDOMMEN

De meeste bestuurlijke aandacht werd het afgelopen jaar wederom opgeëist door het pand Breed 12. Er werd een juridische procedure gestart tegen één van de huurders die de gevraagde huurprijs weigerde te betalen. De andere huurder verliet tijdelijk het pand met het oog op de komende restauratiewerkzaamheden. De aanvraag om restauratiesubsidie is verzonden; betaalbaarheid volgt niet eerder dan in 1997. Het geringe aantal herstelwerkzaamheden aan en in het pand Bierkade 10 kon worden afgerond waarbij vermeldenswaard is dat de toegekende subsidie redelijk kostendekkend was. Voor het overige werden hier en daar kleine reparaties verricht die normaal voor rekening kwamen van de huiseigenaar. Blij verrast werd het bestuur toen bekend werd dat ten behoeve van de inrichting van Het Pakhuis een bedrag van f 55.000.- werd ontvangen uit het VSB-fonds. Het bedrag zal door de 3 participanten in het project in goed overleg worden besteed.

6. FINANCIËEL BELEID

Op het gebied van de financiën gaven de leden dit jaar het groene licht voor:

- het aangaan van een hypothecaire lening groot f 100.000.- voor de restauratie van het pand Breed 12;
- het verhogen van de garantstelling voor de kroniek met een bedrag van f 15.000.- waardoor

de totale garantie opliep tot f 75.000.-;

- een subsidie van f 1.600.- ten behoeve van de restauratie van de volièrre op de hoek Pakhuisstraat-Achter de Vest;
- een bijdrage in kosten van het onderzoek naar en de publicatie van een boekje over de stads-poortjes ad f 2.000.-;

Voor de overige financiële zaken wordt hier verwezen naar de jaarcijfers van de penningmeester.

7. STADSBEELDBEWAKING

Het afgelopen jaar was niet alleen voor de vereniging maar ook voor de historische en monumentale stad een belangwekkend jaar. In de stad waren talrijke gunstige ontwikkelingen te signaleren op monumentaal gebied. Zo werd een begin gemaakt met de restauratie van 12 stadspoortjes, werd de restauratie van de Mariakapel ter hand genomen, behielden de opstallen van het Oostereiland - weliswaar voorlopig - hun penitentiare bestemming en verliep de restauratie van de St. Cyriacuskkerk voorspoedig. In het kerkgebouw werden fraaie schilderingen in de zijbeuken blootgelegd. Aan een aantal restauraties kwam een geslaagd eind: aan die van de Hoofdtoren, helaas nog maar aan het deel dat naar de stad staat gekeerd, aan die van het Timmermansgildehuisje, aan die van de arbeiderswoningen aan de Venenlaan en aan de vooral interne verbouwing van het Pietershof. In de Oosterkerk werd daadwerkelijk de strijd tegen de boktor aangevangen en in 1993 zal het insect in de Noorderkerk worden bestreden. Ook op andere terreinen tekenden zich gunstige ontwikkelingen af: het fiasco van het Hophotel werd steeds duidelijker hoewel de gemeente en de projectontwikkelaar contractueel nog niet geheel van elkaar af zijn. Verder ziet het ernaar uit dat de Archeologische Dienst voor Hoorn behouden kan blijven. Het bestuur was ook verheugd over de aankoop van de panden Jeudje 4, 6 en 8 door de Stichting Stadsherstel. Mogelijk dat door de restauratie van die woningen de toekomstige herinrichting van het gebied een positieve impuls krijgt. Minder verheugend was het bericht van de gemeente dat het voormalige gebouwtje van Van Gend en Loos bij de reconstructie van het stationsgebied zou verdwijnen. Een later optredende brand in het gebouwtje maakte de situatie ter plaatse alleen maar triester. Ook werd ons kroonberoep inzake de aanleg van het z.g. Hulk-

recreatie-eiland verworpen. Mogelijk houden financiële problemen de aanleg definitief verre van ons. Bezorgd raakte het bestuur ook over de berichten inzake de opvang van de toekomstige groei van het aantal woningen voor de stad. De druk op de binnenstad kan door die groei alleen groter worden: een weinig verheffend vooruitzicht. Dat moet ook gezegd worden van de intenties van het ontwerpbestemmingsplan Nieuwe Noord e.o.: de woonfunctie in dit gebied zal deels worden weggedrukt door de winkelfunctie, een ingrijpende verandering en zeker geen verbetering. In dit verband moet gewezen worden op de functieverandering van de pastorie van de R.K. kerk aan het Grote Noord: de sportzaak in dat pand is zeker geen verfraaiing van de deels monumentale gevelwand. Aan het eind van het jaar konden we vaststellen dat er een aantal gunstige ontwikkelingen hebben plaats gevonden. Tegelijkertijd moest geconstateerd worden dat de bedreigingen - al was het maar in de vorm van overheidsnota's, plannen en schetsen - onverminderd doorgaan. Dat Hoorn een armlastige gemeente is, lijkt uit het oogpunt van het behoud van het historische waardevolle, een gunstige zaak.

8. VERTEGENWOORDIGINGEN

Er traden in 1992 geen personele veranderingen op in de vertegenwoordigingen van de vereniging in de verschillende instanties waarin Oud Hoorn deelneemt.

9. WERKGROEPEN EN PUBLICATIES

De publicatie dit jaar van de kroniek "Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van de heer Dr. T. Velius" met als ondertitel: De boeiende jaren tussen 1630 en 1799, mag als een mijlpaal in de geschiedenis van de vereniging worden beschouwd. Acht zomeravondwandelingen trokken van heinde en verre belangstellenden naar de stad. Zij konden onder meer genieten van twee nieuwe wandelingen die voor dit jubileumjaar waren opgezet: een wandeling over Hoornse architecten en hun creaties en een wandeling onder de titel: Gewonnen en Verloren; deze titel duidde op de strijd die de vereniging in haar historie voerde voor het behoud van waardevolle objecten. In augustus werd voor de hoofdsponsor van het jubileumjaar een speciale wandeling georganiseerd. De coördinatoren hadden de organisatie uitstekend voor elkaar. Helaas moest mevr. E. Lust afzien van verdere coördinatie-activitei-

ten; de heer H. Stumpel zal in 1993 de kar alleen trekken. In december hield het gidsengilde zijn jaarlijkse uitstapje naar Haarlem, een stad met een nog duidelijk waarneembare rijke historie. Niet onvermeld mag blijven hoezeer het gidsencorps heeft bijgedragen tot het welslagen van de Nationale Monumenten Studiedag op 27 maart 1992. Van alle kanten werd de inzet, de deskundigheid en de vlekkeloze organisatie lof toegezwaid.

10. KWARTAALBLAD

De veertiende jaargang telde totaal 172 bladzijden, het aantal bladzijden van een normaal nummer uit vorige jaargangen méér. De "jubileumartikelen" waren daar niet vreemd aan: steeds een uitgebreid verslag van gesprekken met landelijk bekende oud-stadgenoten: Martin Brozius, Kees Winkler, Han Ebbelaar en Corine Rottschaefer. Foto's van deze bekende Horinezen sierden de omslagen. Ook de extra artikelen over de geschiedenis van de vereniging maakte de jaargang-92 tot een bijzondere. De redactie van het blad leed een zeer gevoelig verlies door het overlijden van Jan Dijkstra ('30-'92). Hij heeft het gezicht van dit blad - dat in brede kring zo wordt gewaardeerd - bepaald.

11. REPRESENTATIE

Het bestuur en de gidsen hebben het afgelopen jaar bij talrijke jubileumactiviteiten als gastheer mogen optreden. Desondanks bleven er verschillende gelegenheden 'buitenshuis' over waar de externe contacten konden worden aangehaald. Zo werd bijvoorbeeld in mei deelgenomen aan het congres: "Spaar me voor de toekomst", een protestmanifestatie tegen de bezuinigingen op monumentenzorg en stadsvernieuwing. Er werd ook deelgenomen aan de organisatie van de Open Monumentendag, aan het seminar "Cultuurhistorie en het toeristisch product" georganiseerd bij het 90-jarig bestaan van de VVV, aan de viering van het 20-jarig bestaan van de Stichting Stadsherstel, aan 'n thema-avond over moderne architectuur geïnitieerd door de Stichting Stadsherstel en aan de opening van de alom geprezen Wedgewood-tentoonstelling in het Westfries Museum. Tenslotte, het jaar 1992 was voor de vereniging in meerdere opzichten een enerverend jaar. In januari 1993 zal dit jaar tijdens een informele bijeenkomst van de harde werkers vóór en achter de schermen worden afgesloten.

Jaarcijfers Vereniging Oud Hoorn 1992-1993

W.L. van der Waal, penningmeester

UITGAVEN	Begroot 1992	Werkelijk 1992	Begroot 1993
Eigen panden			
Onderhoud	4000,00	543,17	4000,00
Lasten	1500,00	1524,97	2000,00
Rente hypothecaire lening	5989,44	5013,59	5989,44
Aflossing hyp. lening		975,85	pm
Aflossing lening Kerkmeijer-De Regt-stichting	880,00	400,00	400,00
	<u>12369,44</u>	<u>8457,58</u>	<u>12389,44</u>
Vereniging			
Secretariaat	5000,00	6059,94	5500,00
Kwartaalblad	30000,00	31337,36	32500,00
Ledenvergaderingen	1000,00	989,77	1000,00
Lidmaatschap andere verenigingen	500,00	492,50	500,00
Abonnementen	150,00	94,90	150,00
Bijdrage Verenigingsregister	125,00	61,00	62,50
Gidsenwerk	1000,00	962,63	1000,00
Gevelplaten	400,00	152,75	400,00
Werkgroep Documentatie	100,00	0,00	100,00
Jubileumuitgave 1992	60000,00	80453,08	0,00
Publicaties	0,00	0,00	32000,00
Attenties	1000,00	819,25	1000,00
Zaalhuur bouwkunscursus	250,00	0,00	250,00
Giften	5000,00	2600,00	5000,00
Representatie	600,00	394,05	600,00
Advertenties	250,00	189,27	250,00
Uitgaven i.v.m. jubileumjaar	18000,00	5255,35	500,00
Historisch Onderzoek	2000,00	2000,00	5000,00
Bezwaarschriften	300,00	8,45	500,00
Het Pakhuis	1500,00	- 986,22	1500,00
Lening Het Pakhuis	10000,00	10000,00	0,00
Publicatieborden	0,00	1461,56	0,00
Aanschaf portret J. Messchaert	0,00	636,00	0,00
Fotowerk	0,00	304,65	100,00
Diversen	0,00	517,90	0,00
	<u>137175,00</u>	<u>143804,19</u>	<u>87912,50</u>
	149544,44	152261,77	100301,94
Afname/toename saldi	- 45609,44	- 5890,13	- 8865,93
	<u>103935,00</u>	<u>146371,64</u>	<u>91436,01</u>

Lening Kerkmeijer-De Regt-stichting

Enige jaren geleden verstrekke de Kerkmeijer-De Regt-stichting onze vereniging een renteloze 25-jarige lening ad f 22.000,- om de afkoop van de erfpacht van de grond van Buurtje 1 en 2 te kunnen financieren. In jaarlijkse termijnen van f 800,- zou er terugbetaald worden.

Vanwege ons jubileumjaar heeft het bestuur van de Kerkmeijer-De Regt-stichting (genoemd naar de vrouw van de oprichter van onze vereniging) ons het vorstelijke bedrag van f 9.360,- kwijtgescholden. Het restant van de lening (f 10.000,-) zal in jaarlijkse termijnen van f 400,- worden terugbetaald.

ONTVANGSTEN	Begroot 1992	Werkelijk 1992	Begroot 1993
Eigen panden			
Huur	21000,00	21494,07	21500,00
	<u>21000,00</u>	<u>21494,07</u>	<u>21500,00</u>
Vereniging			
Contributies	35000,00	49768,75	40000,00
Rente	1500,00	3773,77	3000,00
Dirk Visser-Fonds	35,00	0,00	36,01
Verkoop losse kwartaalbladen	0,00	323,00	0,00
Giften	150,00	5250,50	150,00
Bouwkunscursus	250,00	0,00	250,00
Subsidie 'Kroniek van Hoorn'	5000,00	14625,00	0,00
Verkoop 'Kroniek van Hoorn'	40000,00	48809,05	500,00
Verkoop publicaties	0,00	0,00	25000,00
Giften Jubileumfonds	1000,00	1327,50	0,00
Aflossing Lening Het Pakhuis	0,00	1000,00	1000,00
	<u>82935,00</u>	<u>124877,57</u>	<u>69936,01</u>
	<u>103935,00</u>	<u>146371,64</u>	<u>91436,01</u>

BALANS VERENIGING OUD HOORN PER 31 DECEMBER 1992

(tussen haakjes de standen per 31 december 1991)

Saldi	29669,33	(35559,46)	Hyp. lening VS	72126,67	(73102,52)
Onroerend goed	72130,67	(73106,52)	Lening Kerkmeijer- De Regt	9600,00	(19360,00)
Lening Het Pakhuis	9000,00	(0,00)	Onderhoudsreserve	- 60241,53	(-73678,02)
			Eigen Vermogen	<u>89314,86</u>	<u>(89881,48)</u>
	<u>110800,00</u>	<u>(108665,98)</u>		<u>110800,00</u>	<u>(108665,98)</u>

SPECIFICATIE PANDEN VERENIGING OUD HOORN 1992

KOSTEN	Buurtje 1 en 2	Gravenstraat 15 en 17	Subtotaal	Totaal
Lasten				
- waterschap	88,93	111,00	199,93	
- onroerend goed belasting	222,00	284,00	506,00	
- verzekeringen	201,64	267,39	469,04	
- rioolrecht	175,00	175,00	350,00	
Onderhoud	543,17	0,00	543,17	1524,97
				543,17
Diversen				
- rente hyp. lening	5013,59	0,00	5013,59	
	<u>6244,33</u>	<u>837,39</u>		<u>5013,59</u>
				<u>7081,73</u>
Baten				
Huur	<u>10877,07</u>	<u>10617,00</u>		<u>21494,07</u>

Financiën Jubileumjaar

UITGAVEN Jubileumjaar

* Concerten:	
- Anthonis kleinkoor	850,00
- Sappho	8.049,88
- Johan Messchaert	<u>854,38</u>
	9.754,26
* Jubileumdag	7.158,72
* Lezingen	462,50
* Affiches en mappen:	3.296,49
* Aanschaf Springer-brochures:	1.000,00
* Prijzen logowedstrijd:	250,00
* Diversen:	1.414,86
* Kosten buffet:	<u>PM</u>
Totaal uitgaven:	<u>23.336,33</u>

ONTVANGSTEN Jubileumjaar

* Sponsoring:	
- VSB	8.500,00
- Aannemers	<u>5.332,50</u>
	13.832,50
* Giften:	
- Hoornse ondernemers	1.900,00
- Edecea	1.000,00
- Anderen	<u>760,00</u>
	3.660,00
* Entreegelden & Verkoop programmaboekjes:	1.806,50
* Verkoop:	
- Springer-brochures	375,00
- Affiches	<u>125,00</u>
	<u>500,00</u>
Totaal ontvangsten	<u>19.799,00</u>

Totaal kosten ten laste van de vereniging (exclusief een koud buffet voor alle mensen die zich in het jubileumjaar extra hebben ingezet op 31 januari jl.) bedroegen dus $f\ 23.336,33 - f\ 19.799, = f\ 3.537,33$.

Graag wil ik vanaf deze plek nogmaals de jubileumcommissie bedanken. Deze commissie bestond uit

- Loes Rensema, voorzitter
- Joke Admiraal, secretaris
- Hieke Stapel, penningmeester
- Bas Baltus
- Ton van Weel en
- Jan Dijkstra †

Hieke Stapel heeft in een uitgebreid financieel verslag verantwoording afgelegd van het door haar gevoerde financiële beleid met betrekking tot de activiteiten in het jubileumjaar. De door haar in samenwerking met echtgenoot Arend opgestelde cijfers zijn verwerkt in bovenstaand overzicht.

Financiën 'Vervolg op de Chronyk der Stad Hoorn van de heer dr. T. Velius'

ONTVANGSTEN KRONIEK

* Giften:	
- St. Vaderlandse Mij	750,00
- D. Breebaart	1.000,00
- St. Gesch. schrijving 1930-45	1.800,00
- Bernardfonds	4.000,00
- Kerkenarmenfonds	5.625,00
- De Vos van Steenwijk	<u>5.000,00</u>
	18.175,00
* Verkoop Kroniek	<u>48.964,05</u>
Totaal ontvangsten	<u>67.139,05</u>

UITGAVEN KRONIEK

* Typewerk	2.000,00
* Foto's	192,75
* Drukkwerk	77.645,55
* Advertentiekosten	599,84
* Kosten antwoordnummer	433,80
* Verzendkosten Kroniek	308,76
* Etiquetten Oud West-Friesland	7,50
* Kopieerwerk	<u>322,38</u>
Totaal Uitgaven	<u>81.510,58</u>

Stichting Monumenten Oud Hoorn 1992-1993

UITGAVEN	Begroot 1992	Werkelijk 1992	Begroot 1993
Onderhoud	95000,00	21014,43	125000,00
Lasten	4000,00	3828,24	4000,00
Diversen	<u>0,00</u>	<u>2734,30</u>	<u>1000,00</u>
	<u>99000,00</u>	<u>27576,97</u>	<u>130000,00</u>
ONTVANGSTEN			
Huur	24000,00	24914,77	25000,00
Subsidie overheid	23000,00	7397,43	15721,14
Hyp. lening	75000,00	0,00	100000,00
Diversen	0,00	148,42	0,00
	<u>122000,00</u>	<u>32460,62</u>	<u>140721,14</u>
Afname/toename liquide middelen	<u>23000,00</u>	<u>4883,65</u>	<u>10721,14</u>

BALANS STICHTING MONUMENTEN PER 31 DECEMBER 1992

(tussen haakjes de standen per 31 december 1991)

Saldi	97288,66	(92405,01)	Onderhoudsreserve	135741,80	(115527,58)
Onroerend goed	4,00	(4,00)			
Toegezegde overheidssubsidie	<u>38449,14</u>	<u>(23118,57)</u>			
	<u>135741,80</u>	<u>(115527,58)</u>		<u>135741,80</u>	<u>(115527,58)</u>

SPECIFICATIE PANDEN STICHTING MONUMENTEN OUD HOORN 1992

KOSTEN	Onder de Boompjes 8	Bierkade 10	Schoolsteeg 7	Breed 12	Subtotaal	Totaal
Lasten						
- waterschap	73,17	75,88	37,94	130,08	317,07	
- onroerend goed-belasting	187,00	194,00	97,00	333,00	811,00	
- verzekeringen	256,54	358,18	897,46	649,76	2161,94	
- rioolrecht	87,50	87,50	87,50	175,00	437,50	
- controle blustoestellen	0,00	0,00	100,73	0,00	100,73	3828,24
Onderhoud	0,00	20850,20	146,88	17,35	21014,43	21014,43
Diversen						
- passeren akte van levering	472,80	472,80	472,80	472,80	1891,20	
- kosten advocaat				782,10	782,10	
- bijdrage verenigingsreg.	15,25	15,25	15,25	15,25	61,00	
	<u>1092,26</u>	<u>22053,81</u>	<u>1855,56</u>	<u>2575,34</u>		<u>2734,30</u>
						<u>27576,97</u>
Baten						
Huur	6300,00	6720,05	6593,72	5301,00		24914,77
Subsidie overheid	0,00	7397,43	0,00	0,00		7397,43
Betaling door huurder van	0,00	148,42	0,00	0,00		148,42
	<u>6300,00</u>	<u>14265,90</u>	<u>6593,72</u>	<u>5301,00</u>		<u>32460,62</u>

'Een grote boom is gevallen'

Eleonora Lippits, de eerste Nederlandse vrouwelijke missiedokter, komt voort uit een familie van artsen en apothekers. Willem Lippits, haar oud-oom, was arts te Berkhout en Spierdijk en apotheker in Hoorn. Hij werd als apotheker aan het Kleine Noord in Hoorn opgevolgd door zijn zoon Gregoor. Eleonora werd 21 november 1907 geboren als dochter van Gerardus Johannes Lippits en Jeannette Maria Beukers, die van Delft kwam.

Vier jaar later (6-9-07) werd haar broer Jan geboren, die een in Hoorn bekende onderwijzer zou worden. Jan Lippits was in de jaren dertig ook geruime tijd voorzitter van de voetbalclub Always Forward.

Het gezin Lippits woonde op het adres Gedempte Turfhaven 32, waar vader een eigen banketbakkerij had. Eleonora vertrok in 1922, na de dood van haar vader, naar Bergen waar zij bij de zusters Ursulinen een onderwijzersopleiding volgde. De weduwe Lippits trok met haar zoon Jan in op het adres Westerdijk 32.

Juf Lippits stond voor de klas in Haarlem en Amsterdam, voordat zij besloot zich aan met medisch misiewerk te wijden. Via de Memisa kwam zij in contact met de stichter van het toen nog jonge gezelschap Medische Missiezusters, de Oostenrijkse Anna Dengel.

Haar opleiding tot arts volgde Eleonora in Washington. Zij was voorbestemd om te gaan werken onder de Moslimvrouwen in India.

Zij kreeg in 1939 echter het verzoek leiding te gaan geven aan de Nederlandse afdeling van de congregatie. Dat deed ze vanuit een kasteeltje in het Limburgse Imstenrade. Zij maakte van daaruit vele buitenlandse reizen, vooral naar Afrika en Azië.

In 1957 werd zij naar Rome geroepen om leiding te geven aan de Internationale Society van de Missiezusters. Haar laatste levensjaren bracht zuster Lippits weer door in Instenrade, waar zij in januari jl. ook is gestorven.

De journalist Wim Lippits, geboren in Hoorn, schreef op verzoek van de redactie bijgaand In Memoriam. Zijn vader was een neef van Eleonora Lippits.

(Met dank aan mevr. A. M. Kaldenbach te Wijdewormer voor uitgebreide informatie.)

Op 18 januari jl. overleed in het klooster van de Medische Missiezusters te Imstenrade een in Hoorn in 1907 geboren grote en opmerkelijke vrouw: zr.dr. M. Eleonore Lippits. Zij was 85 jaar en de zus van de in Hoorn destijds bekende onderwijzer 'meester' Jan Lippits, beide kinderen van banketbakker Lippits.

Haar doopnaam was Eleonora. Zij werd al op jonge leeftijd geïmponeerd door het werk van de Oostenrijkse arts dr. Anna Dengel, de oprichtster van de Medische Missiezusters. In 1930 sloot Eleonore zich als eerste Nederlandse non daarbij aan. Niet lang daarna vertrok zij naar Amerika om er medicijnen te gaan studeren in Washington. Zij legde haar gelofte af in 1931 en studeerde verder tot haar promotie in 1938 tot doctor in de Medicijnen. Zij droomde er daarna van naar de missie te kunnen vertrekken. Maar in Rome besliste dr. Anna Dengel anders. Zij gaf dr. Eleonore opdracht in Nederland een afdeling van de Medische Missiezusters op te richten en het klooster daarvan kwam er in het Zuidlimburgse Imstenrade bij Heerlen. Bijna 20 jaar lang, tot in 1957, werkte zij aan de uitbouw daarvan.

Toen kwam uit Rome de opdracht om als eerste assistente te gaan fungeren van de toen al 66-jarige Anna Dengel. Die nieuwe functie heeft dr. Lippits tien jaar vervuld. Zij maakte

Wim Lippits, auteur van bijgaand artikel, als kleuter met "tante Nora" achter zijn ouderlijk huis aan 't Grote Noord.

Eleonore Lippits †

ook in die periode reizen over de hele wereld naar plaatsen waar Medische Missiezusters werkzaam waren. Zij adviseerde, stimuleerde, controleerde, nam barrières weg, sprak met de hoogste autoriteiten. Dat alles met de grootste beminlijkheid, maar evenzeer met doorzettingskracht en doelgerichtheid. Haar ervaringen heeft zij in latere jaren nog in dienst kunnen stellen van de Vastenactie Misereor in Aken en van de internationale artsenvereniging Medicus Mundi. Haar laatste levensjaren bracht zij door te Imstenrade.

Tijdens een druk bezochte uitvaartplechtigheid in de Parochiekerk van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand in Kunrade op 23 januari, sprak zuster Lydwien Nieuwenhuis een 'In Memoriam' uit, waarin ze zei: "Een grote boom is gevallen."

Zr. Nieuwenhuis stond ook stil bij het zo belangrijke jaar 1967. "Toen na tien lange jaren in Rome het kapittel werkelijk vernieuwend was, en er een volkomen nieuw bestuur aantrad 'zonder enige ervaring', waren er voor Eleonore vele verwachtingen de bodem ingeslagen. Anna Dengel en zij hadden andere visies over de toekomst van de Medische Missiezusters, andere verwachtingen over het leiderschap. Misschien is er toen een knak gekomen in het fiere, overtuigende leven van zr. Eleonore."

Persoonlijk vergeet ik, haar (achter)neef, nooit meer hoe 'tante Nora' eens een discussie over gelijk of ongelijk van progressieven en conservatieven in de kerk in één klap met drie simpele woorden liet inenschrompelen: "God is groter".

Wim J.A. Lippits

Drie generaties A.P.J. de Zwart na 65 jaar voorgoed uit de Muntstraat

Herman Lansdaal

HOORN. Eigenlijk had Andreas Pieter Johannes de Zwart de halve eeuw in zijn schoenmakerij aan de Muntstraat wel willen vol maken. Dat hij niet bij zijn leest is kunnen blijven doet hem nog altijd een beetje pijn. Het werk werd de 59-jarige Horinees echter te zwaar.

"Het gaat me natuurlijk aan m'n hart. In deze winkel heb ik 47 jaar lang schoenen hersteld. Het moeten er duizenden geweest zijn. M'n opa vestigde hier in 1927 z'n kleermakerij en m'n vader begon er later z'n schoenmakerij. Drie generaties De Zwart, meer dan 65 jaar op Muntstraat 8, dat geef je toch niet zomaar op? Ik had nog graag een tijdje doorgegaan. Ik begon te sukkelen met m'n gezondheid, in het ziekenhuis gelegen, geopereerd. Wekenlang moest de zaak halve dagen dicht, het werk bleef liggen. Wat moet je dan als je geen opvolger hebt? Kun je er maar beter op tijd een punt achter zetten. Het heeft wel een tijdje geduurd voor we zover waren. Je geeft toch je levenswerk uit handen, niet dan? We gaan nu weg uit de Muntstraat. Dit huis hebben we verkocht. Over een tijdje verhuizen we naar een woning dichtbij de Oosterpoort en vlakbij de binnenstad".

Die binnenstad betekent veel voor André de Zwart en Catharina Roos. Ze zijn beiden in het oude Hoorn opgegroeid, het is hun stekkie. Hij kwam vanaf 't West, via de Gravenstraat in de Muntstraat terecht, zij vanaf het Kleine Oost nummer 15. Haar vader was boer, z'n bedrijf kwam aan de achterzijde in de Schellinkhoutersteeg uit. Dat kon toen nog.

"Ja, ik heb een boerendochter uit de stad getrouwd, dat komt toch niet vaak voor, wel?" zegt De Zwart met pretoogjes.

De dijkwoningen aan 't Oost kenden ruimte en diepte genoeg voor een boerenbedoening.

"Zomers reden de hooiwagens vanaf 't Oost zo de Schellinkhoutersteeg in", zegt zij nostalgisch, "goeie ouwe tijd".

Toen Tiny Roos een jaar of vijftien was kwam ze al bij de De Zwart over de vloer. Ze leerde er het kapitale pand tussen Muntstraat en Wisselstraat met de zes slaapkamers op haar duimpje kennen. Later zou ze er als echtgenote van André de Zwart zelf het complete huishouden bestieren.

André de Zwart nog in zijn element als schoenmaker.

Toeval

De kloeke, hoog opgetrokken vierkante woning in de schaduw van het historische voormalige VOC-pand, was in '27 in handen gekomen van Andreas Pieter Johannes de Zwart, opa van de nu bijna 60-jarige schoenmaker. De mobilisatietijd van '14-'18 had hem bij toeval in Hoorn doen belanden. A.P.J. de Zwart sr., geboren in Zaltbommel, woonde als kleermaker in 's-Hertogenbosch. Hij kon z'n vak als soldaat blijven uitoefenen, toen hij gelegerd was in de kazerne aan de Pakhuisstraat, het voormalige VOC-pakhuis. De toen 36-jarige De Zwart had het in Hoorn, buiten de diensttijd om, aardig naar zijn zin. Toen de eerste wereldoorlog voorbij was zag hij kans hier als kleermaker voor zichzelf te beginnen. Hij verhuisde met vrouw en kinderen (drie zoons, drie dochters) van Brabant naar een woning aan de Merensstraat.

"Opa had een kapitaaltje aan de diensttijd overgehouden", onthult kleinzoon André. "Hij was ergens van beschuldigd wat achteraf niet waar bleek. Het leger heeft hem toen smartegeld moeten uitbetalen. Dat is waarschijnlijk een leuk bedrag geweest. Hij heeft er later ook nog een ander huissie van kunnen

GROTE WINKELRUIMTE EN APPARTEMENTEN IN OUDE SCHOENMAKERIJ

Van de achttien ambachtelijke schoenmakerijen, die Hoorn in 1945 telde, waren er vorig jaar slechts twee over. Nu is er nog maar één: die van Aad van Dulmen aan De Ramen.

Schoenmakerij De Zwart aan de Muntstraat is sinds 1 december j.l. opgehouden te bestaan. De zaak werd in 1933 gevestigd door de vader van André de Zwart, die nu noodgedwongen z'n winkel-deur heeft moeten sluiten.

Daarmee verliest Hoorn weer een van zijn oude vertrouwde middenstandszaken, een degelijk bedrijf, dat wel met z'n tijd meeging, maar toch geen toekomst meer had.

André de Zwart heeft z'n grote pand verkocht aan bouwbedrijf Hen Vergeest. De totale oppervlakte op de begane grond aan de voorzijde krijgt een winkelbestemming. Voorts zal Vergeest er nog drie appartementen in kunnen vestigen.

In bijgaand artikel beschrijft Herman Lansdaal de geschiedenis van het pand en van de drie generaties De Zwart, die aan de Muntstraat gewoond hebben.

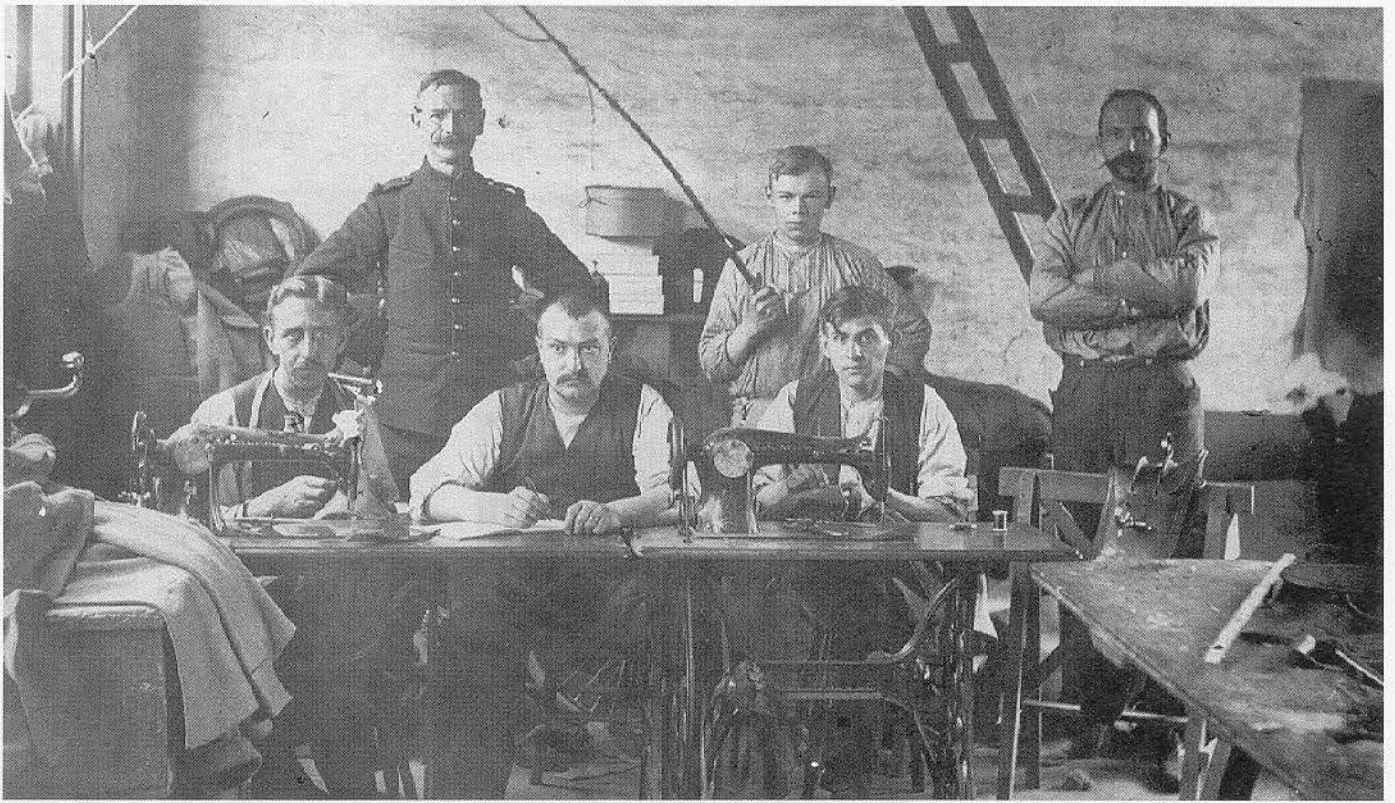
kopen. Dat vertelde m'n vader tenminste".

Gravenstraat

Van de Merensstraat verplaatste kleermaker De Zwart z'n zaak al gauw naar de binnenstad. Hij kocht het pand op de hoek Wisselstraat-Gravenstraat, waarin nu een advocatenkantoor is gevestigd. In '27 betrok het gezin pand Muntstraat 8.

Van zijn zes kinderen leven er nog twee, Toos (75) in Hoorn, Piet (74) in Blokker. Van de drie zoons werden er twee schoenmaker, André en Piet, de derde (David) ging z'n vader als kleermaker achterna.

De jongste A.P.J. de Zwart (bijna 60 nu) is een zoon van de schoenmaker, die tot 1955 eigenaar van de zaak aan de Muntstraat was. Vader De Zwart heette van voren ook A.P.J., zodat drie generaties in mannelijke lijn alle een vertegenwoordi-

Kleermakers in militaire dienst, werkzaam in het VOC-pakhuis, hoek Onder de Boompjes-Pakhuisstraat. Zittend in het midden "Opa" De Zwart, de Brabander die in Hoorn z'n geluk vond.

ger met dezelfde voornamen hebben gekend.

"Wij hebben die traditie niet voortgezet, dat deed ons niet zoveel", zegt mevrouw De Zwart. Onze zoon heet wel Alphons, maar dat is zuiver toeval. Nee, geen schoenmaker, had 'ie geen trek in. Alphons is een buitenmens. Hij is dan ook tuinman".

Loonsverlaging

Vader De Zwart werkte ooit als schoenmakersknecht in Naarden, waar hij toen ook woonde. Daar werd André's oudste broer Alphons geboren (1932). Vader De Zwart had zijn vrouw, een Poolse van geboorte, in Bussum leren kennen.

"Toen Alphons was geboren, vroeg

genoeg niet meer in welk huis. Daar praktizeer ik nog wel 's over als ik door die straat loop. Nee, ik heb het vroeger nooit gevraagd. Daar dacht ik toen niet aan".

Ruim f 5.000

Van 't West verhuisden ze al gauw naar het pand Gravenstraat, hoek Wisselstraat, dat eigendom van opa was gebleven. In 1941 trok het echtpaar De Zwart (met drie zoons, Alphons, André en Arthur) definitief bij oma en opa aan de Muntstraat in. De grootouders gingen boven wonen. Een lange gang liep van een klein winkeltje aan de voorkant helemaal door naar de werkplaats achter. In dat winkeltje kon je spijkers kopen, leer, veters en aller-

een failliete boedel. Eerder had masseur/magnetiseur J. Bakker er gewoond.

André: "Oma had er sterk bij opa op aangedrongen een bod op het huis te doen, toen ze in de gaten kreeg dat het weer verkocht zou worden. Zwaan was er blijkbaar aan blijven "hangen". Hij wilde het wel kwijt, hoewel 'ie er nog f 1.300 op verloor. Voor die tijd was f 5.400 natuurlijk nog wel een behoorlijk bedrag. Nu lach je er om als je weet hoeveel keer zoiets anno 1992 over de kop gaat".

Hoeveel dan wel? Daar doet 'ie echter veelbetekenend het zwijgen toe. Dat zullen ze van hem niet horen.

Rampjaar

Grootvader De Zwart overleed in 1950 op bijna 70-jarige leeftijd, zijn vrouw (Catharina Kleijne) haalde de 83 nog.

"Opa was zomaar weg, een sterke kerel, maar oma bleef nog lang leven, hoewel juist zij een krakende wagen was. Voor de familie was vooral 1955 een rampjaar. M'n vader kwam in juli om het leven bij een verkeersongeluk, toen 'ie met moeder en broertje Arthur op vakantie naar Duitsland zou gaan. Hij was 46 jaar. En vier maanden later stierf plotseling m'n oudste broer Alphons, aan trombose. Ik was toen 22 jaar, werkte al negen jaar met Alphons bij vader in de zaak en stond er dus opeens alleen voor".

Kleermakerij sinds 1927 werd schoenmakerij tot eind 1992

m'n vader loonsverhoging, maar hij kreeg nota bene loonsverlaging. Dat pikte 'ie niet. Vader trok toen zelf de stoute schoenen maar aan en begon hier in de Muntstraat voor zichzelf. Opa zat er dus als kleermaker, maar de werkplaats was groot genoeg voor twee man. De een maakte schoenen, de ander kleren. Dat ging allemaal best. Wij woonden toen in een huurhuis op 't West, waar ik in 1933 geboren ben. Ik weet jammer

lei andere schoenmakersspullen. André heeft het winkeltje later vergroot door de gang te laten vervallen. Toen kon 'ie er zijn werkplaats in onderbrengen.

Uit de verkoopactes van Muntstraat 8 blijkt, dat opa De Zwart het kapitale pand in 1927 voor f 5.400 kocht van aannemer C. Zwaan te Hoorn. Die was op zijn beurt, twee jaar eerder, voor een bedrag van f 6.700 eigenaar geworden door koop uit

Zoon André had het vak al lang de- gelijk onder de knie, maar hij be- schikte nog niet over de nodige pa- pieren. Toen 'ie 16 jaar oud was had hij al examen voor z'n vak- diploma willen doen. Hij had er bij Cees Veldt aan de Ramen voor geleerd, maar André was toen nog te jong. Achttien jaar moest je zijn. Twee jaar later geloofde hij het wel, zoals 'ie 44 jaar later zelf zegt.

"Ik was van de jongensschool van meester Van der Knaap en meester Rozemeijer aan het Achterom me- teen bij m'n vader in de zaak geko- men, 13 jaar oud. Alphons zat er al. Met z'n drieën repareerden we per week tientallen schoenen. Allemaal handwerk. Dat zie je tegenwoordig niet meer. 't Moet allemaal machi- naal. Voor m'n kleinkinderen maak ik af en toe nog wel schoentjes met de hand, prachtig werk, mooi amb-achtelijk, maar ik ben de routine een beetje kwijt. Zoiets kost tijd".

Toen het er in 1955 plotseling op aankwam maakte de jonge onderne- mer z'n verzuim-van-toen direct goed. Haalde zonder veel moeite z'n vak- en middenstandsdiploma.

"Voor dat laatste kreeg ik les van mijnheer Stenneberg van de Joden- singel, zoals we vroeger de Wester- singel noemden. M'n vakdiploma was natuurlijk een fluitje van een cent voor me".

De oorkondes ervan hangen nog in z'n zaak. In de winkel wachten nog twee paar gerepareerde schoenen op klanten van vorig jaar. "Makke- lijk dat de mensen zijn" zegt zij, "daar kan ik wel een boek over schrijven. Ze zijn het vergeten of ze geloven het wel. Ik heb wat mensen gebeld over spullen, die hier nog stonden".

Knecht erbij

André kon het nooit alleen af na het wegvallen van twee kapitale krach- ten, die z'n vader en broer waren. Henny Koster kwam toen als vaste medewerker in dienst. Die zou bijna een kwart eeuw de rechterhand van André de Zwart blijven. Eind jaren '70 koos Koster echter alsnog voor het bakkersvak, toen hij bij Voheko in dienst trad. De werktijden waren daar gunstiger.

Vanaf die tijd heeft De Zwart zijn zaakjes alleen met de hulp van zijn vrouw gerund, "want vakmensen waren toen al niet meer te vinden. En als er nog wel 's eentje kwam in- formeren, schrok die zich rot als 'ie hoorde, hoe vroeg wij hier 's mor- gens aan de slag gingen. En hoe laat het dan ook nog kon worden...."

Ze hebben het bij De Zwart altijd

Piet Tromp bracht met de transportfiets de "klare" schoenen weg. Hier achter de zaak in de Wisselstraat.

hartstikke druk gehad. Toen vader nog leefde bracht Piet Tromp van het Gerritsland de "klare" schoenen met de transportfiets bij de klanten. Dat moest de jonge André ook vaak doen, maar die kreeg dan het repa- ratiegeld niet mee terug. Daar was 'ie toen te jong voor, dat moest de baas zelf nog eens komen halen.

"Daar heb ik op een gegeven mo- ment een eind aan gemaakt. Je moest drie keer naar een klant, schoenen halen, schoenen weg- brengen en dan mocht je zelf nog eens de centen innen. Dan gebeurde het wel, dat ze zeiden dat er geen geld was en dan moest je een week later maar terugkomen. Te gek natuurlijk. Ik liet ze voortaan gewoon aan de zaak komen, zelf schoenen brengen en terug halen en boter bij de vis. Of anders maar niet".

Klanten van ver

De Zwart had klanten van overal, tot aan Medemblik aan toe.

Vanuit de Streek hadden de vrou- wen nog wel 's de gewoonte zater- dagsmorgens om 11, 12 uur drie, vier paar schoenen te brengen. Ze gingen dan mooi in Hoorn winkelen en lieten weten zo en zo laat terug te zijn. "Dan zijn ze zeker wel klaar, den'k De Zwart?"

Van de periode "klaar terwijl U win- kelt" had André de Zwart wel de ze- nuwen kunnen krijgen. Als 'ie nou ergens een hekel aan had....

"Als ik zou kunnen wat U wilt, me- vrouw, dan was ik intussen schatrijk en er allang mee gestopt", zei 'ie dan. Die herinnering brengt hem meteen op de tijd van de vrachtrijders, die 's morgens ook schoenen van klan- ten uit de omgeving bezorgden. Hij noemt Eelbrink uit Benningbroek, Broertjes uit De Beets en De Hart uit Onderdijk. Die reden 's middags om 4 uur van de Vale Hen weg. Dan moesten de schoenen wel klaar zijn. "Dat was vaak een race tegen de klok, ja die mensen rekenden op je".

Hoe goed De Zwart er tot het laatst toe bij z'n klanten op stond, maakt zijn vrouw duidelijk als ze de lijst met dankbetuigingen en cadeaus laat zien, die ze van allerlei kanten na 1 december kregen. Een lid van Debutade stuurde bijvoorbeeld een foto van een door haar zelf geschilderd toepasselijk stillevens van twee schoenen, bijzonder aardig.

Het bleef de jaren door niet bij schoenen repareren alleen. De Zwart mocht ook tassen maken, le- ren jassen, kussens, voeringen los halen. "Ze kwamen soms met de gekste klusjes", zegt mevrouw De Zwart. Zelf hielp ze even hard mee "als de butter weer eens in het vuur liep". Zolen insmeren, voorraden bijhouden, rekeningen schrijven, dat soort zaken.

"Maar de tijd, dat we per week drie uur voor onszelf hadden, ligt geluk- kig al ver achter ons. In het begin werkten we zes dagen per week, on- afgebroken en zondags moesten we dan de administratie doen".

Kleine middenstand

Waarna het gesprek plotseling af- buigt naar vroeger, de tijd van de kleine middenstand, toen zovelen een boterham konden verdienen in winkeltjes of andere eenmanszaak- jes, vaak vlak bij elkaar in de buurt.

"Neem nou de Gravenstraat", ver- telt De Zwart, "ik zie ze nog voor me. De snoepwinkel van opa De Graaf op de hoek met het Gerrits- land, sigarenwinkel Van Hinte op de andere hoek, melkboer Van Hees op de hoek met de Peperstraat, aan de andere kant kruidenier Ox, meer naar de Muntstraat toe zaten schil- der Wagenaar, Piet Stam in oud

André de Zwart als jongmaatje samen met zijn vader aan het werk in de schoen- makerij

Het kapitale pand, waarin drie generaties De Zwart 65 jaar lang hebben gehuist: Muntstraat 8. Krijgt nu een bestemming als winkelpand (begane grond) en woongelegenheden. Op de bovenverdieping komen drie appartementen.

ijzer, melkboer Middelkoop, eerder Berrevoets, die leer verkocht, groenteboer Mak, visboer Veerus, die zijn karen aan de Turfhaven had, Fox, de sigarenboer, die ook begrafenisondernemer was, tegenover hem hoek-Muntstraat zat kruidenier Zomerdijk en op de andere hoek was café Roemer, waar later groenteboer Compas z'n winkel had. Zo dicht bij elkaar en toch hadden ze allemaal hun brood. Dat is toch eigenlijk ondenkbaar?"

Achtien schoenmakers

Minstens ongelofelijk is het van De Zwart te vernemen, dat er kort na 1945 zeker wel 20 schoenmakerijen in Hoorn gevestigd waren. Ze noemen ze achter elkaar op: Van

Straaten en Feller, beide Nieuwe Noord, Jaap Mels Achterom, De Greeuw Bagijnensteeg, Meijerink en Joop Entius Grote Oost, Kenter en Verburg Vismarkt, Peereboom Breed, Spranger Kleine Noord, Cees Veldt Ramen, De Boer Drieboomlaan, Bakker Achterstraat, De Zwart Muntstraat, Koning Duinsteeg, Zaal Melknapsteeg, Zwarekant Pompsteeg, Van der Maat Achter op 't Zand, Bata Nieuwsteeg, waar Lol Postma werkte, die eerder bij De Zwart sr. in dienst was geweest. Twintig schoenmakerijen - en ze konden allemaal bestaan.... Niet te geloven.

De vader van André de Zwart legde kort na de bevrijding met veel ambitie een dik klanten- en kasboek aan,

waar 'ie niet meer dan een maand lang notities aan prijs gaf, november '45.

André heeft het al die jaren bewaard. Het is nog gaaf, dik en vrijwel blanco.

Een paar aantekeningen: Zolen kinderslofjes f 1,35; meisjeszolen, hakken en binnenwerk f 3.15; herenzolen f 2.-; 1 paar herentenen f 0.50, tegoed van Krab f 2.75.

"En dan te weten" zegt André, "dat herenzolen nu f 27.75 kosten, de prijs is wel veertien keer over de kop gegaan".

Hij maakt zich er niet meer druk om. De sportjongen, die vroeger boksen en judo leerde bij Dirk Gons en aan zomeravondvoetbal en aan volleybal deed, kan nu eindelijk 's aan zijn stoommachines en elektrische treinen knutselen, z'n postzegelverzameling gaan bijwerken, veel wandelen, fietsen en zich vooral wijden aan z'n grootste hobby: vissen. En Tiny gaat voortaan met hem mee, want ze minnen beiden de spannende stilte aan de waterkant. Om samen bij te komen van een jachtig leven.

Uit "Komt vrienden in den ronde"

In het oudhollandse liedekje "Komt vrienden in den ronde" wordt de lof van het slijpersambacht bezongen. Een slijper met zijn wiel kent immers geen arremoe, in tegenstelling tot de schoenmaker en de kleermaker, zoals de tekst wil. Of het zo was?

Nu de kleermaker en de schoenmakers De Zwart voorgoed Muntstraat 8 verlaten voor de aardigheid nog even de coupletten, die op hun vak slaan :

"De schoenmaker gezeten op ene pikkelstoel
zou kaas en droog brood eten,
maar als ik nood gevoel
dan slijp ik tot de avond toe
en zo heb ik nooit arremoe..."

De kleermaker maakt kleren
voor acht stuivers per dag
wil hij het loon vermeren, hij
sniijdt meer dan hij mag
Maar ik met mijnen slijpersteen
ik win meer op een uur alleen...."

Van tierelom, terla, enzovoort.

Volière Pakhuisstraat in vogelvlucht

Cecilia van Weel-Niesten

Onlangs zijn in Hoorn, in opdracht van de provincie, alle waardevolle bouwwerken uit de periode 1850-1940 geïnventariseerd. Daarbij zijn ook de ogen gevallen op de volière aan de Pakhuisstraat. "Juist vanwege het beeldbepalende karakter van dit bouwwerk verdient het een plaats op de lijst van jonge monumenten," aldus de onderzoeker Petra Devilee.

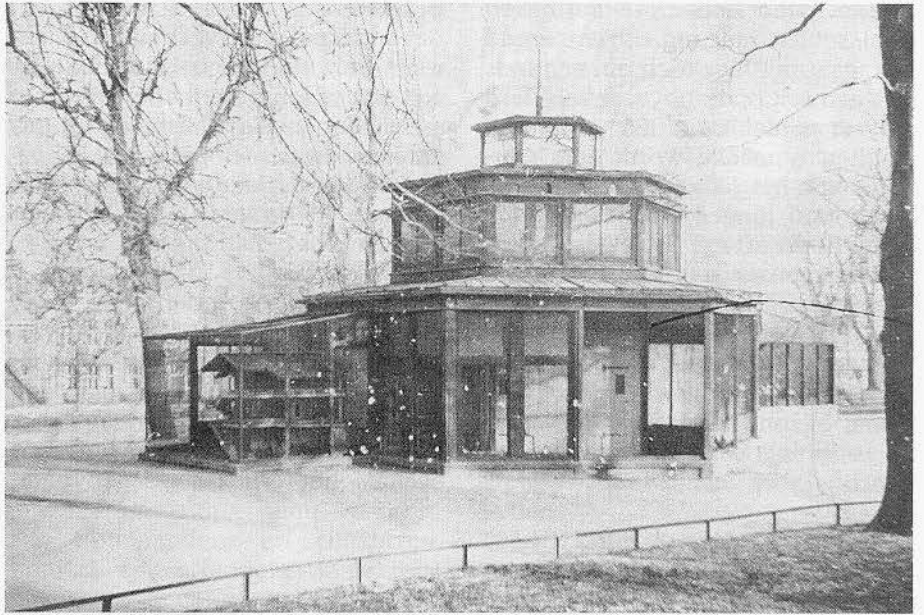
Dat Hoorn op zo'n strategische plek een volière rijk is, dankt de stad vooral aan de inzet en vrijgevigheid van haar burgers. Nu dit bouwwerk aan een flinke opknappbeurt toe is, lijkt het een goed moment een duik in het verleden te nemen.

Op initiatief van een aantal schoolhoofden en onderwijzers werd in 1929 een comité opgericht tot stichting van een volière aan de Pakhuisstraat. Van alle kanten steunde men dit initiatief: het onderwijs, de middenstand en particulieren stonden zij aan zij om dit plan tot een goed einde te brengen. Financiële steun kwam onder andere van de R.K. Middenstandsvereniging "De Hanzze" en de Neutrale Hoornsche Middenstandsvereniging. De schooljeugd kwam in actie om via een straatcollecte het streefbedrag vol te maken.

Leerlingen van de Ambachtsschool - de huidige Technische School Hoorn - leverden een belangrijk aandeel bij het realiseren van het bouwwerk. De oprichter van de Ambachtsschool, de heer J.C. Kerkmeijer, was tevens voorzitter van de bouwcommissie. Kortom, er was sprake van een uniek samenwerkingsproject dat in mijn ogen waard is om herhaald te worden.

Het huidige gebouw is overigens niet hetzelfde als dat uit 1930 (zie foto). De oorspronkelijke volière is om onduidelijke redenen verloren gegaan. In mijn ogen is dit echter geen beletsel om een traditie in ere te herstellen. Toen dan ook een aantal binnenstadsbewoners tijdens een commissievergadering op het stadhuis klaagde over de deplorabele toestand van de volière, leek het mij een goed idee om als gemeenteraadslid een initiatief tot herstel van de volière te nemen.

Inmiddels is van meer zijden steun toegezegd. De Technische School Hoorn zal bij de uitwerking van het

De volière, zoals zij er in 1930 uitzag.

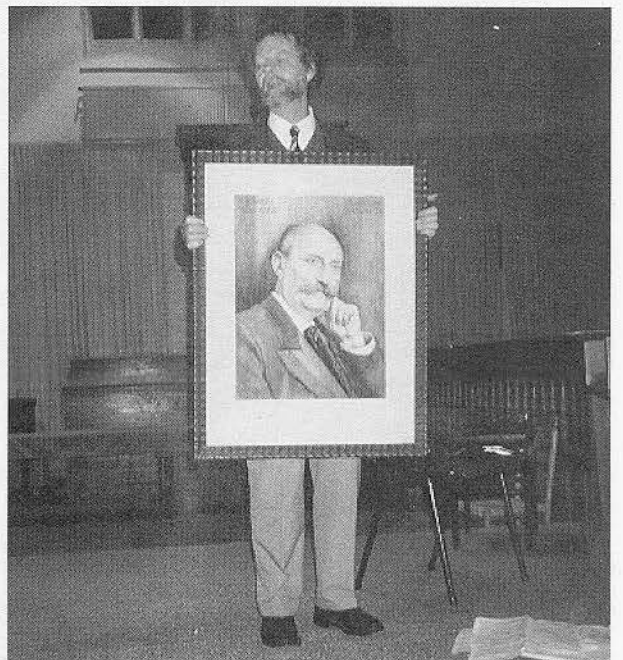
renovatieplan een belangrijk aandeel voor haar rekening nemen. Financiële steun is er van de gemeente Hoorn, de Nederlandse Vereniging van Ondernemers in de Bouw West-Friesland, de Stichting Stad Hoorn, de vereniging Oud Hoorn, de Kerkmeijer-De Regtstichting en een Hoorns advocatenkantoor. De eerste duizend gulden kwamen overigens van een plaatselijke ondernemer. Na een oproep in de plaatselijke pers kwam nog eens een flink bedrag van individuele burgers en

bedrijven. Hieruit blijkt des te meer dat menigeen de volière een warm hart toedraagt. Jammer genoeg is door ziekte en zeer op de metaalafdeling van de TSH een vertraging opgetreden bij de uitvoering van het plan. Gelukkig heeft de Middelbare Technische School steun toegezegd.

Mét u hoop ik dat wanneer straks de zon weer hoog aan de hemel staat, u flink wordt toegefloten vanuit de gerenoveerde volière.

Bijzondere aanwinst

Oud Hoorn is een bijzondere aanwinst rijker, een krijttekening uit 1914 met het portret van Johan Messchaert, de befaamde Hoornse musicus. Het bestuur ontdekte de tekening in een Haarlems antiquariaat tijdens een excursie van de Oud Hoorn-gidsen in Haarlem. Voorzitter Baltus toont hier trots de aanwinst.

Een mooie winkelpui ging verloren aan Turfhaven 8

Petra van Diemen

Hoewel pand Gedempte Turfhaven 8 misschien niet erg opzienbarend lijkt, gaat het hier toch om een huis met een vrij oude bovengevel. Deze dateert namelijk uit 1851, wanneer melding gemaakt wordt van herbouw van het pand. De onderpui is beduidend jonger. De beschrijving ervan in dit artikel betreft het voor-aanzicht zoals dat vanaf 1979 te zien was (foto). Onlangs is de voorpui echter opnieuw geheel vernieuwd.

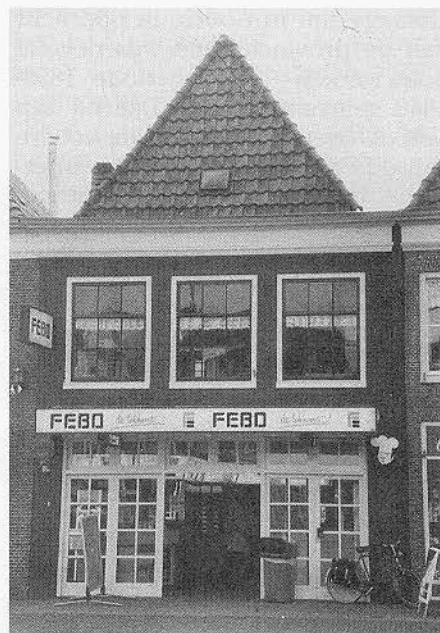
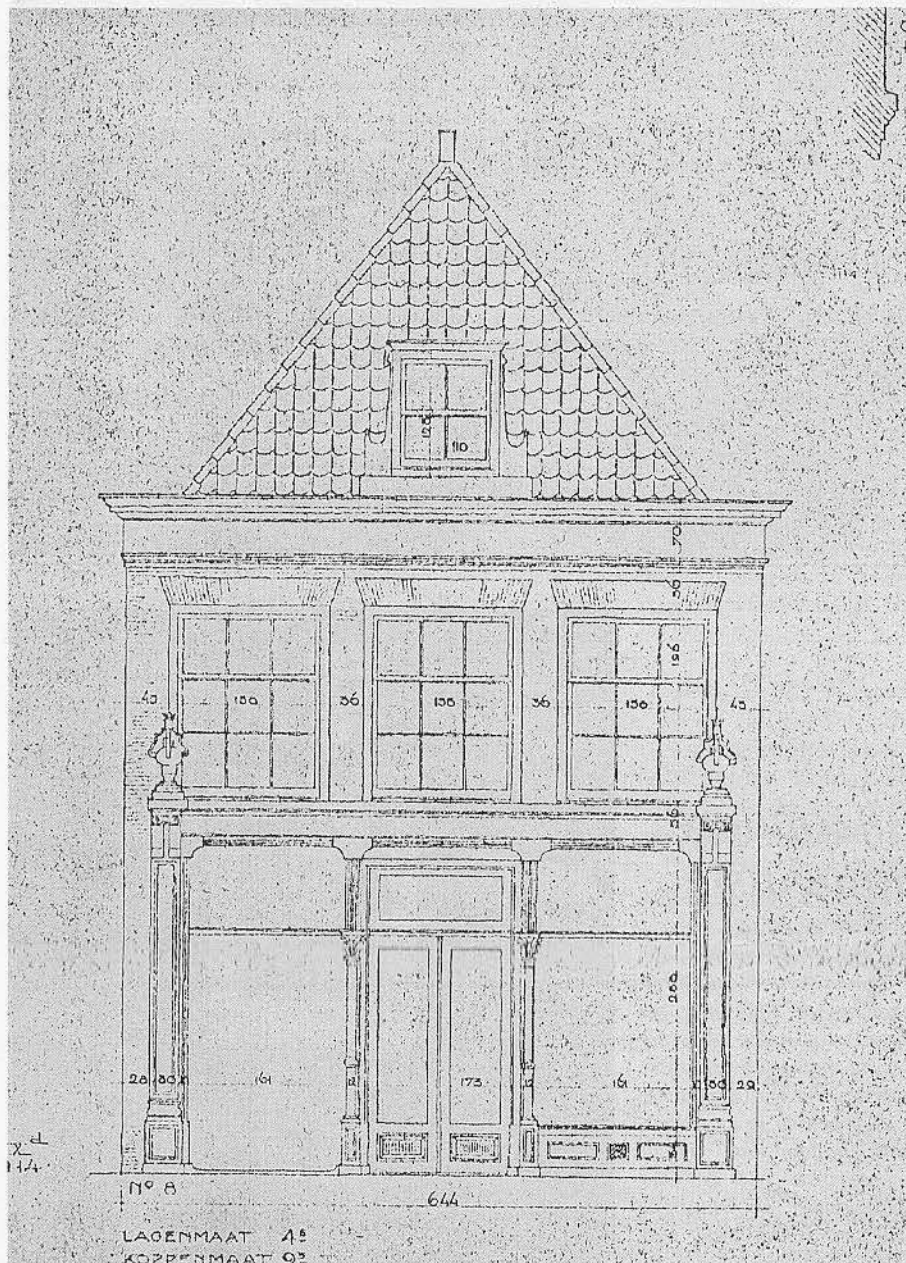
Over de geschiedenis van dit pand is niet bijzonder veel bekend, maar ze is evengoed zeker de moeite waard.

Beschrijving

De onderpui van vóór de verbouwing was modern en wellicht niet erg esthetisch verantwoord te noemen. Binnen de bakstenen muurdammen was de winkelpui opgebouwd uit vierkante vensters gevat in hout. Hierboven is het bekende reclamefries gehandhaafd.

De bovengevel is opgebouwd uit drie raamtraveën, ieder met geprofileerde raamkozijnen met kraalprofiel en tognagels. De ramen hebben negenruitsvensters met een verdeling door middel van zeer dunne roeden. Het geheel wordt evenals het ernaast gelegen pand

Gevelschets 1944. De fraaie houten onderpui daterend uit 1914 is hierop aangegeven.

afgesloten door een geprofileerde kroonlijst. In het afgewolfde zadeldak met opnieuw verbeterde Hollandse pan gedekt, was oorspronkelijk wel een dakkapel aanwezig, maar deze werd vervangen door een klein vierkant dakraampje.

Eigenaren en bewoners

Voor dit pand gaat de eerst bekende informatie terug tot 1711. In dit jaar verkoopt Marijtte Adriaans haar huis aan de Turfhaven gelegen bij de Haentjessluis voor het bedrag van f 300,- aan Jacob Wit. Deze geregistreerde verkoping gaat onder de volgende condities:

'Dat het anker van de schoorsteen van het huis ten oosten staande met het dak van het gekochte huis precario is gesteld en tot wederleggen weggebroken moet worden en voorts zo het zelve beheynt en betimmerd is.'

Jacob Wit verkoopt het pand in 1723 aan Jan Sweering. Deze doet het in 1789 over aan zijn familielid Hermanus Sweering. Wanneer deze overlijdt is niet duidelijk, maar in 1810 wordt wel melding gemaakt van de weduwe H. Sweering, zijnde Trijntje Kruisman.

Trijntje verkoopt het pand in 1817 aan de geelkopergietier Hermanus Venverloo (*1791). Trijntje is dan inmiddels hertrouwd met Dirk Peereboom, een arbeider. Om de schulden die zij gemaakt heeft te kunnen vereffenen, wil zij haar huis met erf aan de Turfhaven bij de Haentjes-

sluis verkopen, waarmee 'de toezienend voogd over hare kinderen genoegen neemt'.²⁾

De relatie tussen koper H. Venverloo en de familie Sweering/Kruisman is eenvoudig te achterhalen. Hermanus was gehuwd met Elisabeth Sweering (*1791). Zij kregen zes kinderen. Elisabeth was een nakomeling van Hermanus Sweering en Catharina Kruisman, waardoor de relatie met Trijntje Kruisman duidelijk wordt.

kinderen het huis. Uit de volkstelling, die tussen 1850 en 1900 werd opgemaakt, blijkt dat een tante, Johanna Sweering, bij hen inwoonde. Waarschijnlijk na het overlijden van zijn moeder Grietje de Boer werd het huis bewoond door zoon Albertus Wilhelmus Stephanus Venverloo (*1-11-1851), ook kopergieter van beroep en getrouwd met Catharina de Boer (*5-8-1848 Berkhout). Het zal wel goed vol zijn geweest in deze periode, aangezien zij maar liefst

Via een actie van scheiding komt Cornelis J. Hendriks c.s. in het bezit van Gedempte Turfhaven 8, waarna vervolgens in 1956 Jan Hendriks eigenaar wordt. In 1960 verkoopt deze aan Siero B.V. automobielbedrijven. Een jaar later koopt de laatste bekende eigenaar, Pieter Sier uit Edam, het pand.

Geschiedenis

De eerste, summier informatie dateert dus uit 1711. Vervolgens is meer dan honderd jaar niets over het pand bekend wat betreft de bouwhistorische geschiedenis.

Pas in 1851 wordt melding gemaakt van een verbouwing. Eigenaar Wilhelmus Hermanus Venverloo vraagt vergunning tot vernieuwing van de voorgevel vanwege bouwvalligheid. De vergunning wordt verleend. Roomeester B. Blanken vindt de ingreep tot verbetering van het pand leiden.

In 1878 krijgt de weduwe W. Venverloo een vergunning om op de openbare ruimte met een oppervlakte van 6 vierkante meter haar winkelwaren uit te stallen.

A. Venverloo krijgt in 1905 toestemming tot het plaatsen van een houten rek. Dit rek was bedoeld om schapehuiden te drogen en tot het

Bovengevel van voormalige kopergieterij 140 jaar oud

Wanneer Elisabeth Sweering in 1848 overlijdt en haar boedel onder de nabestaanden wordt verdeeld komt het huis aan de Gedempte Turfhaven 8, 1 roed 26 ellen groot met een geschatte waarde van f 850,- toe aan haar zoon Wilhelmus Hermanus Venverloo (*19-5-1815 †18-9-1876). Deze was evenals zijn vader geelgieter van beroep. Wilhelmus bewoonde met zijn echtgenote Grietje de Boer (*22-4-1817 †28-8-1887) en drie

zestien kinderen moesten huisvesten.

In 1924 wordt het pand verkocht aan Commandeur en consorten, waarbij onder andere de namen Venverloo en Groot voorkomen. Daarnaast heeft in deze periode Pieter Verduin (*2-4-1872 Zijper), een klerk bij de posterijen, aan de Gedempte Turfhaven 8 gewoond. Deze was in 1898 uit Medemblik gekomen.

Oude foto Gedempte Turfhaven (circa 1910). Geheel rechts is een klein deel van het besproken pand te zien.

uitstallen van waren. De lengte van het te gebruiken oppervlakte was 6 meter en had een breedte van 1 meter. Opgemerkt werd dat tijdens de kermis geen gebruik gemaakt mocht worden van deze openbare ruimte.

De onderpui ondergaat in 1914 een wijziging, wanneer A. Venverloo deze laat vernieuwen. Volgens een tekening daterend uit 1944 moet de onderpui bijzonder fraai zijn geweest, met een mooi gedetailleerde houten ombouw, symmetrisch opgebouwd. Uit de gevelschets is op te maken dat vier gecannaleerde pilasters een kroonlijst hebben gedragen. De twee buitenste van deze pilasters droegen een soortement vaas. Het staat wel vast dat Hoorn in de loop van de tijd een bijzonder mooie winkelpui is kwijt geraakt.

In 1939 wordt het pand omgebouwd tot een automatenhal, waarbij de onderpui drastisch wordt aangepast aan de nieuwe functie.

In 1979 volgde de voorlaatste verbouwing, waarbij de onderpui opnieuw werd gemoderniseerd. De bovengevel is tot heden ongewijzigd gebleven. Zoals geschreven werd de dakkapel vervangen door een dakraampje.

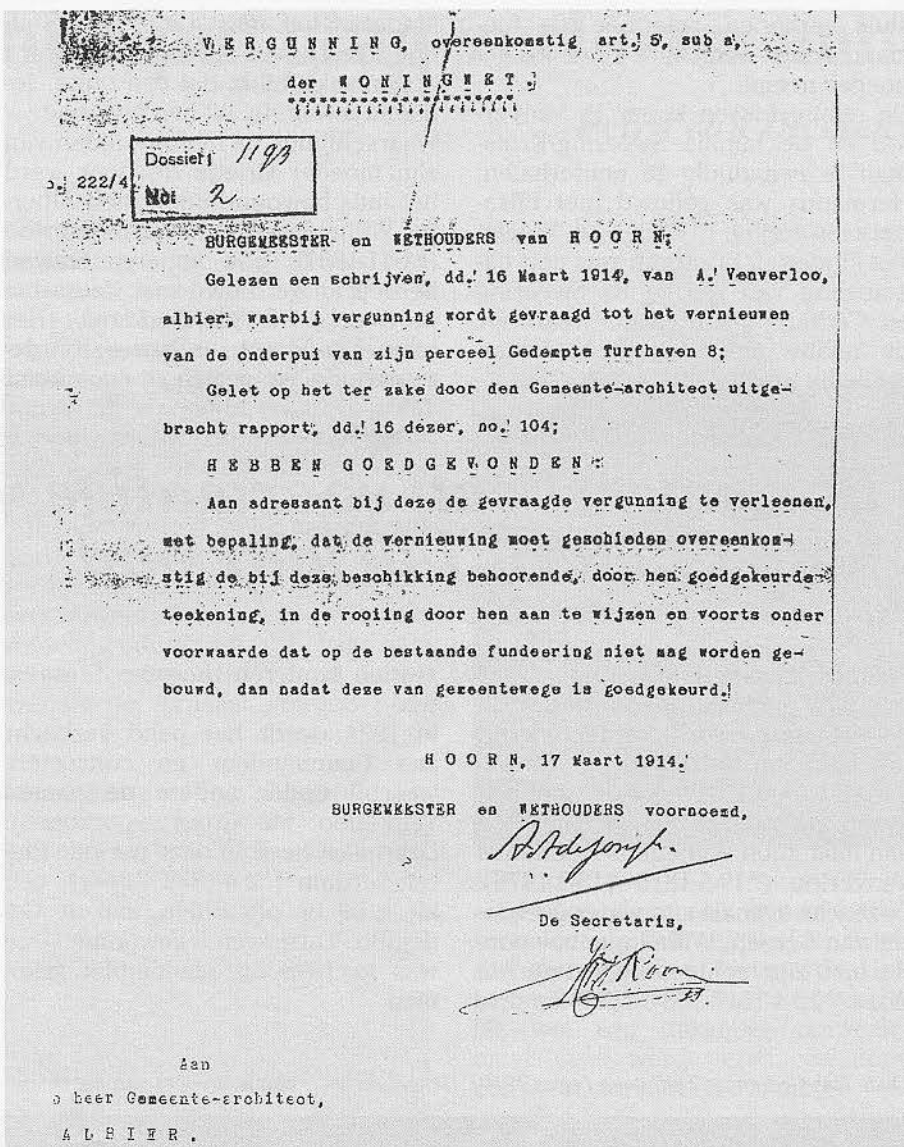
In 1979 waren wel de zijwangen van de dakkapel verdwenen, maar het leek toen toch niet de bedoeling de hele kapel te verwijderen. Toch is op de tekening, daterend uit 1980, de dakkapel niet meer te zien, zodat aangenomen kan worden dat bij de verbouwing in 1979 uiteindelijk toch is gekozen voor een klein vierkant dakraampje.

Dit eenvoudig ogende pand heeft wellicht geen sterke uitstraling, maar het feit dat de bovengevel meer dan 140 jaar oud is maakt het toch de moeite waard om bij een wandeling door Hoorn er even stil te staan.

Bijlage I

Eigenaren/bewoners:

- 1711: Marijtje Adriaans
Koper: Jacob de Wit
1719: J. Wijt
1723: Jacob Wit
Koper: Jan Sweringh
1774: Jan Geelgieter (waarschijnlijk synoniem voor Jan Swering)
1789: Jan Sweering
Koper: Hermanus Sweering
1810: weduwe H. Sweering
1814: Dirk Peereboom, veehouder
Trijntje Kruisman
1817: Trijntje Kruisman, weduwe Sweering
Koper: Hermanus Venverloo

Vergunning aanvraag door A. Venverloo - 17 maart 1914.

1830: Hermanus Venverloo

Bewoners:

- 1830: Venverloo, Hermanus x
E. Sweering
1850: Venverloo, Willem x
G. de Boer
1850-1900: Venverloo, Willem, G. de Boer
Venverloo, Albertus W.S. x
C. de Boer
Verduin, Pieter
1912: Venverloo, A.; winkelier
Venverloo, A.W.S.
Numann, Mej. C.; costumière
1920: Venverloo, A.; in huishoudelijke artikelen
Langekamp; monteur
1964: Wilbrink, G.J.M.

Eigenaren:

- 1830: Hermanus Venverloo; geelgieter
1848: Wilhelmus H. Venverloo; geelgieter
1878: Grietje de Boer, weduwe Venverloo
1889: Albertus W.S. Venverloo;

koper-metalegieter

1924: Arie Jzn Commandeur en consorten

1951: Cornelis J. Hendriks en consorten

1956: Jan Hendriks; winkelier

1960: Siero N.V. Automobielen Bedrijven Edam

1961: Pieter Sier uit Edam

Bijlage II

Vernummering:

Huisnummers:

1730: 5-280

1806: 6-59

1830: 6-67

1835-1853: 5-195

1853-1889: 5-230

1889-1909: 8

1909-1992: 8

Noten

1) 1711 V4600 (31-1).

2) 1827 2823 C108.

Kadaster:

B598

B3515

Stadsbeeld-restauraties-wijzigingen-verval

J.M. Baltus

Mede met informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie d.d. 15 februari 1993

Achterom 53 (gem. monument)

Horna-gebouw; oude dakkapellen zijn verwijderd om gerestaureerd te worden.

Achterom 82 (rijksmonument)

Opslagruimte. Verbouwingsplan met wijziging deurkozijn.

Achter de Vest enz.

Diverse poortjes zijn gerestaureerd; Schutterspoortjes, Admiraliteitspoortje, Oudevrouwenhuispoort, Weeshuispoort, poortje Claes Stapelshof, Pietershof poort, poortje in Wisselstraat, poortje naast Lutherse kerk, poort naast Rode Steen 15. Nieuwe wandelgids over deze poortjes in voorbereiding door *Oud Hoorn*.

Bierkade 1-4

Pakhuizen. Gem. Monumentencie adviseert achteraanbouw aan Venidse te plaatsen op gem. monumentenlijst.

Bierkade 4 (gem. monument)

Plan om hier te vestigen: *Museum van de Twintigste Eeuw*. Mogelijk wordt ook de *Maquette Hoorn Anno 1624* vanuit de Noorderkerk naar hier overgeplaatst.

Bierkade 10 (rijksmonument)

Eigendom ver. *Oud Hoorn*. Groot onderhoudsbeurt is voltooid.

Breed 12 (rijksmonument)

Eigendom ver. *Oud Hoorn*. Plan voor restauratie en verbetering.

Commandeur Ravenstraat e.o.

Naast spoorlijn wordt terrein bouwrijp gemaakt voor aanleg tweede spoorlijn.

Dal 9 (rijksmonument)

Sint-Pietershof. Enkele kleine woon-eenheden zijn verbouwd tot grotere. Regentenkamer wordt opgeknapt en opnieuw in authentieke kleuren geschilderd.

Draafsingel 6

Vakschool voor uurwerktechniek; toekomstige functie onbekend; Gem. monumentencie adviseert plaatsing op gem. monumentenlijst.

Dubbele Buurt 24: houtskelet.

Dubbele Buurt 24 (rijksmonument)

Voormalig bedrijfspand; 18e eeuwse gevel; inwendig met laat-middeleeuwse constructie-elementen. Wordt gerestaureerd en verbouwd tot horecazaak.

Dubbele Buurt 1 (rijksmonument)

Woonhuis; plan verbouwd tot café met bovenwoning met behoud van insteek en balklaag.

Duinsteege 15 (rijksmonument)

Plan tot restauratie ligt stil...

Korte Achterstraat 2 (rijksmonument)

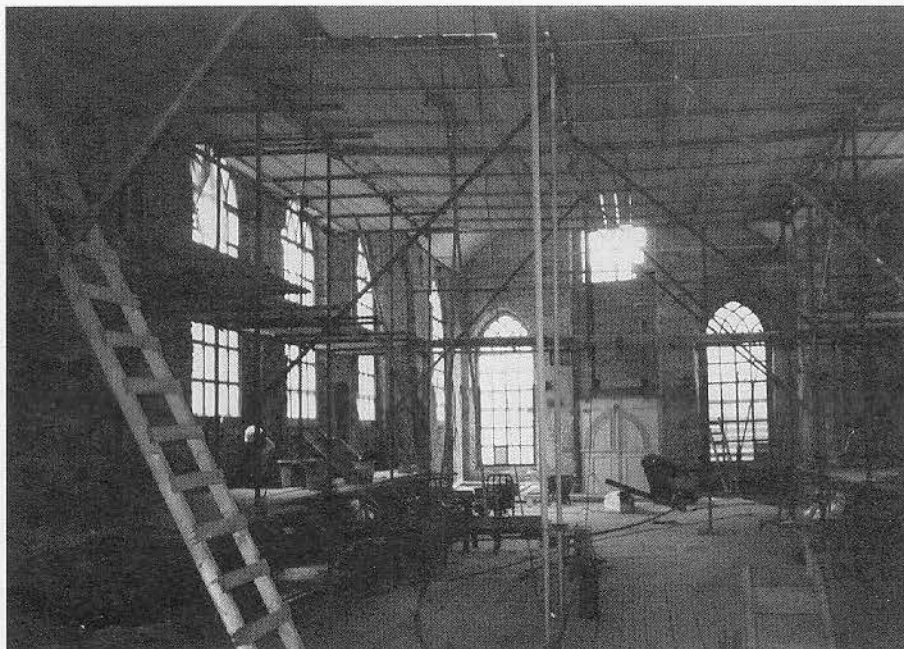
Mariakapel. Restauratie i.o.v. *Stichting Stadsherstel* in volle gang; inwendig verbouwingsplan, o.a. met filmzaal en nieuw 'grand café', bouwingsplan.

Gedempte Appelhaven

Plan om huisjes naast Koetshuis te slopen voor nieuwbouw

Gedempte Appelhaven 28-34

Woonhuizen eind 19e eeuw. Restauratieplan *Stichting Stadsherstel* in 1993.

Korte Achterstraat 2: restauratie interieur kapel.

Grote Havensteeg 1

Nu afgebroken perceel; plan om het pand weer te herbouwen.

Grote Noord 15-17

(rijksmonument)

R.K. Kerk uit 1882. *Stichting Koepelkerk*; restauratie nadert voltooiing. Stichting wil oorspronkelijke kleuren weer terugbrengen, ook van de kruiswegstaties!

Grote Noord 9-11 (rijksmonument)

Sportschool. Plannen voor nieuwe winkelbestemming.

Grote Noord 19

Pastorie Koepelkerk; is verbouwd tot sportzaak met bovenwoningen.

Grote Oost 2-4-6 (rijksmonument)

Waterschap West-Friesland. Directie is bang voor gebrek aan parkeer-ruimte.

Grote Oost 60 (rijksmonument)

Oosterkerk. Restauratie van houtconstructie i.v.m. schade door bonte knaagkever in volle gang.

Grote Oost 70 (rijksmonument)

Woonhuis; wordt gerestaureerd en opgeknapt.

Italiaanse Zeedijk 51

Kap door storm panloos.

Jeudje 6-8-10 (gem. monument)

Aangekocht door *Stichting Stadsherstel* om te worden gerestaureerd.

Julianapark

Er wordt gestoeid met plannen omtrent andere functies in en bij het park.

Karperkuil

Plan voor bouw van groot woningencomplex. Belendende lichtmastenfabriek gaat verdwijnen. Een nieuw totaalplan is nog niet gerealiseerd.

Kerkplein

Bij Grote Kerk zal reclamezuil worden geplaatst.

Kerkstraat 2 (rijksmonument)

Winkel/woonruimte. Plan tot verbouw t.b.v. horeca-vestiging.

Kerkplein 39 (rijksmonument)

Oude Sint-Jansgasthuis (Boterhal) uit 1563; nu kunstenaarscentrum. Plan voor restauratie interieur en kap.

Koepelkerk ingepakt aan Grote Noord-zijde.

Nieuwe Noord: gat in gevelwand bij Nieuwsteeg.

Kleine Noord 32 (rijksmonument)
Noorderkerk. Binnenkort wordt gestart met de restauratie van dakruiter en houtconstructie i.v.m. schade door bonte knaagkever.

Kleine Noord 41 (rijksmonument)
Oorspronkelijk woonhuis. Verbouwingsplan met gevelwijziging.

Korenmarkt 3 (rijksmonument)
Klokgevelpand uit 1792; woning; grote houtworm (bonte knaagkever) gesignaleerd.

Molsteeg en omgeving
Braakliggend terrein achter Breed; Nieuwbouwplan.

Munnickenveld 19 (rijksmonument)
Rechter trapgevelwoning naast Claes Stapelhof; i.o.v. *Stichting Stadsherstel* inwendige verbouwing.

Muntstraat 8 (rijksmonument)
Woonhuis met houtconstructie uit ca. 1595. Verbouwingsplan zonder aantasting van monumentale waarde (zie artikel elders in dit blad).

Nieuwe Noord 56-58 (rijksmonumenten)
Gebied om deze halsgevels uit 1730 (bedrijf R. Groot); plan voor bouw winkelcentrum met kleinschalige winkels heeft (nog?) geen doorgang.

Nieuwe Noord e.o.
Concept-bestemmingsplan wordt besproken in diverse overlegorganen, o.a. door *Oud Hoorn* (zie Bestuursmededelingen).

Nieuwstraat 17 (rijksmonument)
Boekhandel met bovenwoning; plan van eigenaar om opzetstuk met beeldengroep Poseidon en echtgenote weer in oude kleurluister te herstellen.

Nieuwe Noord 27-29 (rijksmonument)
Achterhuis van Grote Noord-pand; opslagruimte wordt verbouwd.

Nieuwe Noord ongenummerd, naast nr. 30
Afgebroken voor nieuwbouw.

Nieuwstraat 23 (rijksmonument)
Oude Stadhuis uit 1631. Nu met diverse functies, o.a. VVV. Gemeente dubt over restauratie en functiewijzigingen. Hierin wordt gevestigd de *Archeologische Dienst* van het Westfries Museum.

Onder de Boompjes 2
Gem. monumentencommissie adviseert het college dit pand op de gem. monumentenlijst te plaatsen.

Ramen 31, nu domein *Stichting Achterstraat*, met Piet Davidzon, kenner van actueel Hoorn.

Rode Steen 4: achterzijde in Grote Havensteeg.

Onder de Boompjes 21 (rijksmonument)

VOC-pakhuis; ruimte voor theater, tentoonstellingen en documentatie-beheer, onder beheer van *Stichting Het Pakhuis*, door *Stichting Hiaat*, *Stichting Achterstraat*, en *vereniging Oud Hoorn*. Plannen voor verdere verbetering accommodaties.

Oostereiland

Omvangrijk gevangeniscomplex met o.a. 19e-eeuwse bebouwing en oudere fragmenten. Wordt weer als gevangenis gebruikt.

Ramen 31 (beeldbepalend)

Voormalige Doopsgezinde Kerk uit 1865. *Ver. Oud Hoorn* heeft gemeente verzocht dit pand op de gem. monumentenlijst te plaatsen. In gebruik door *Stichting Achterstraat* als expositieruimte.

Rode Steen/Kerkplein

Door diverse belanghebbenden en door *vereniging Oud Hoorn* wordt bij de gemeente aangedrongen om te komen tot een plan voor een stijlvoller en schoner plein.

Rode Steen 4 (rijksmonument)

Voormalige tabakszaak met unieke, eeuwenoude houten zijgevel. Verbouwing voor horeca-functie met bovenwoning in volle gang.

Rode Steen 10 (rijksmonument)

Voormalige kapsalon. Plan voor verbouwing t.b.v. horeca-functie.

Slapershaven 1 (rijksmonument)

Woonhuis; een der zgn. Bossuhuizen. Eigendom *Hendrick de Keijser*. Inwendig verbouwd met behoud van monumentale waarde.

Stationsplein

Plannen tot reconstructie en nieuwbouw in stationsgebied om financiële redenen voorlopig stilgelegd. Van Gend en Loosgebouw door brand inwendig verwoest.

Trommelstraat 9

(Arbeiders)woning. Aangekocht door *Stichting Stadsherstel* om opgeknapt te worden.

Veenenlaan hofjes (gem. monument)

Oudste arbeiderswoningencomplex uit 1909 is gewaarborgd door overname van het complex door de *Stichting Stichting Stadsherstel*. Restauratie bijna gereed. 1 Mei a.s. feestelijke opening.

Westerdijk

(provinciaal monument)

Bedreigd door plan tot nieuwbouw hotel-annex-zwemparadijs. Plan om te starten na bouwvakvakantie 1988(!).

Daarna plan voor hotel met medische praktijk. Start bouw volgens zeggen augustus 1991. Nu (1993) al de plannen gestopt.

Westerdijk

(provinciaal monument)

Belaagd door plan voor groot recreatiegebied met eilandvorm in IJsselmeer. *Oud Hoorn* heeft bezwaarschrift hiertegen ingediend.

Westerdijk

(provinciaal monument)

Dijklichaam krijgt opknapbeurt.

Wisselstraat 10 (rijksmonument)

Woonhuis; plan voor uitbreiding met behoud van monumentale waarde.

Zon 5-7

Gem. monumentencie adviseert dit (dubbel)pand op de gem. monumentenlijst te zetten.

Zon 11 (rijksmonument)

17e-eeuws woonhuis (thans opslagruimte). In ernstige staat vanerval.

Gemeente Hoorn

Besluit college om belangrijke bomen op gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Nieuw verkeers- en parkeerplan wordt door belanghebbenden besproken (zie Bestuursmededelingen).

Boekbespreking

H.W. Saaltink

Hoorn, oh ja. Van mensen en dingen die voorbijgingen.

Op de voorpagina staat een saxofonist met een dikke buik. Ergens verder een paar Boeddhistische monniken. Het zijn beelden die laten zien, dat Hoorn bezig is een grote stad te worden. Opnamen geplukt uit het nu al weer voor de tweede maal verschenen boekje 'Hoorn, oh ja'. Vorig jaar opgezet als uitgave ter gelegenheid van de Hoornse VVV. Een fotoboek met verklarende teksten. De samenstelling lag in handen van Cees Franke, Herman Lansdaal en Hans Schipper. De foto's zijn van de hand van Marcel Rob, Henk de Weerd, Theo Groot, Lex Salverda, Joop Boek en Jaap Woets. Herman Lansdaal zorgde op de hem bekende manier voor de bijschriften, soms in dichtvorm. Belangrijk in zo'n werkje is de keus van de onderwerpen. Er zitten veel gewone alledaagse zaken bij, niet wereldschokkend, maar wel van belang voor de man of de vrouw van straks, die de sfeer van het Hoorn van de beginjaren negentig wil leren kennen. Een klein beetje grote stad, hier en daar een uit zijn krachten gegroeid dorp, waar iedereen iedereen kent. Voor degenen die in de Hoornse geschiedenis geïnteresseerd is een must, die ik bij onze leden van harte kan aanbevelen. Alleen zou ik een volgend jaar een minder schreeuwend kleurgebruik op prijs stellen. De prijs is f 13,90. Verkrijgbaar bij de boekhandel en de VVV.

Trommelstraat 9.

Men vraagt ons

H.W. Saaltink

Slechts twee inzendingen met nieuwe foto's en weinig brieven van lezers die oude verwanten of vrienden herkenden. Gelukkig was de ene zending die ik ontving groot en was er ook nog wat oud materiaal in voorraad. Het is natuurlijk mogelijk, dat onze lezers door hun voorraad oude foto's heen zijn en dat we deze rubriek binnen niet al te lange tijd moeten beëindigen. Maar dat ligt bij U.

Schoolkinderen

Kleuterschool Peperstraat.

Mevrouw de Rooij-Posch stuurde me de namen van enkele kinderen op de beide door haar zelf ingestuurde foto's in het decembernummer. Op foto nr 1 met een klas van de kleuterschool in de Peperstraat zien we op de achterste rij als eerste en vierde van links twee jongens die beide Chris Nijdam heten en neven van elkaar zijn. Ze zullen wel naar hun opa vernoemd zijn. Op de middelste rij is de eerste van links Trientje Peetoom, de vijfde Annie Posch en de zevende en laatste Marie de Reus. Op de voorste rij noemt mevrouw de Rooij het zevende en achtste kind - ik neem aan, dat dit zesde en zevende moet zijn, broer en zus Rinses.

Schoolklas 1921

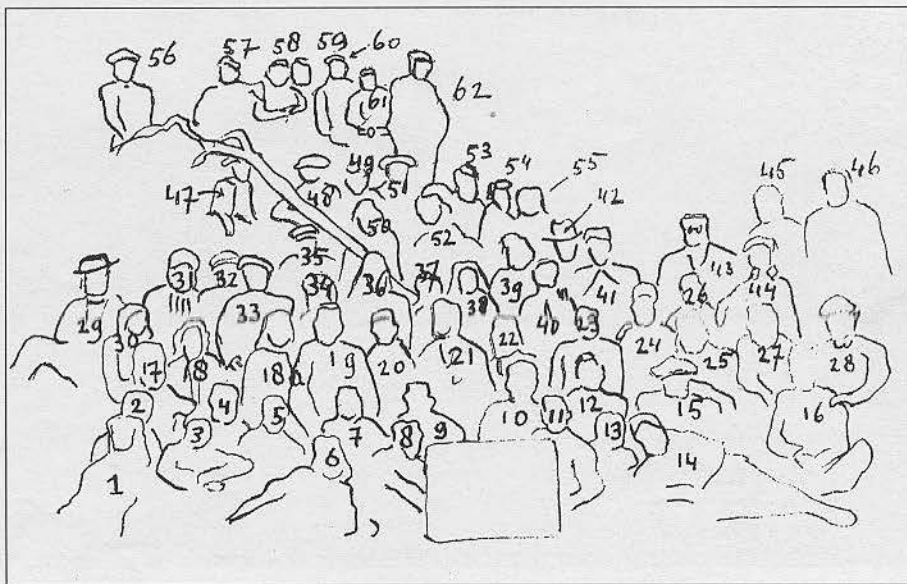
De kinderen op de tweede foto, de schoolklas van blz. 169, zijn op de achterste rij van links naar rechts Henk Ossenbrugge, Gerrit Spoelder, Jochem Postma, Piet Stijaart, Thijs Doornekamp, Arie Romijn, Annie Koelermij, Riek Horstman, Henk

Vonk en de onderwijzeres, juffrouw Sieuwerts. Op de tweede rij zitten van links naar rechts Mina Woestenburg, Antje Kors, Jopie Sleutel, Marie de Rover, Alie Rijdinga, Wil Boonstra, Dieuwke Bos, Nel Engel, Annie Posch en Gerrie Koen. Dat zijn tien namen, terwijl we op de foto elf kinderen zien. De onbekende op de onbekende plaats zorgt ervoor dat we van alle kinderen van deze rij de naam niet weten. Graag Uw hulp bij het oplossen van dit probleem. Op de voorste rij zitten Herman Veer, Inte Rauwkema, Gerrit Boekhof, Gerrit Kalter en Willem Engel.

Rooms-katholieke schoolkinderen.

Al meer dan twee jaar geleden vroeg mevrouw J.W.M.T. Oostenrijk-Ranshuysen uit Breda me, of het mogelijk was een schoolfoto te plaatsen waarop verschillende Hoornse leerlingen waren afgebeeld. Samen met twee andere uit Hoorn afkomstige inwoners van Breda, namelijk mevr. Gerhards-Stumpel en de heer Van Diepen was ze erin geslaagd een groot deel van de geportretteerden thuis te brengen, maar er bleven nog een paar vraagtekens staan. Tot mijn spijt ben ik pas nu in staat deze foto te plaatsen. De foto is gemaakt tijdens een schoolreisje van de rooms-katholieke Mulo St. Aloisius op een schoolreisje op 21 juni - de feestdag van de patroonheilige van de school - 1921 naar Bergen. Het gezelschap is geplaatst op en voor een omgevallen boom. Of aan deze entourage enige betekenis moet worden gehecht, is mij niet bekend.

Hier volgen de namen. Als hulp bij het zoeken heb ik een schetsje met nummers van dit toch wel grote gezelschap gemaakt. 1. Afra van Diepen, daarachter 2. - ik kan niet zien, of deze persoon van het mannelijk of het vrouwelijk geslacht is - ene Schilder. 3. Koop, van de sleper, 4. Veer, van de Tweeboomlaan, 5. Cor Ruttenberg, 6. Hafkenscheid, 7. Dicky Renckens, Grote Noord 100, 8. Nico Commandeur, 9. Kees Hagenaars, 10. onbekend, 11. Jan van den Broek. Jan huwde met de eveneens op de foto voorkomende Alie Lieshout (18a). Zij werden in een later levensstadium oom en tante van de inzendster van de foto. 12 en 13 onbekend, 14. Bervoets, 15 onbekend, 16. Jan Stumpel, 17. S.P. Stuifbergen, 18. Magda Stumpel (nu mevr. Gerhards in Breda), 18a. Alie Lieshout (toen wonend Gouw 21 en nu mevr. Van den Broek uit Enkhuizen), 19. Commandeur, 20. Clemens Saulenn, 21. Jo Ruttenberg, de latere opticiën, 22. Annie Tros van de Turfhaven, 23. Jan Koop, van de sleper, 24. Evert Tros, 25 t/m 28 onbekend, mogelijk is 27 Jan Keet, 29. Baesjou, leraar wiskunde, 30. meisje Van Berkum uit de groentewinkel aan de Turfhaven?, 31 Kooter?, 32 en 33 onbekend, 34. Irene Jansen, 35. jongen Hof, 36. Emma Commandeur, 37. Rie Stumpel, 38. Nora Lippits (later misiezuster, haar verhaal kunt U elders in dit blad lezen), 39. meisje Schavemeter, 40. Wens Ruppert, 41. Jan Lighthart, 42. Hagenaars, hoofd van de school, 43. Bernard Schermer, lid schoolbestuur, 44. onbekend, 45. E.J.M. Stumpel, lid

R.K. Mulo op schoolreis in Bergen, 21 juni 1921 (zie foto pag. 39).

schoolbestuur, 46. A.J. van der Knaap, leraar, 47. Kooter, 48. jongen Commandeur?, 49. onbekend, 50. meisje De Rie, 51. onbekend, 52. Van Berkum van de groentwinkel op de Turfhaven? Het is dus niet duidelijk of 30 of 52 het meisje

Van Berkum is. 53. onbekend, 54. onbekend, 55. Pietje Commandeur, 56. onbekend, 57. onbekend, 58. Keet, 59. een jongen van de "natte" Schermer, 60. onbekend, 61. Fremeijer, 62. onbekend.

Werkelozen

De volgende foto ontving ik van de heer Rooseboom de Vries uit de St. Matthijsstraat. Het is een opname van een groep mannen met petten en schoppen omstreeks 1936 aan het eind van de toen nog gro-

Werkelozen aan het einde van de Venenlaan, ca. 1936; gedwongen graven voor een zeer laag loon.

Onbekende kleuterschool.

tendeels onbebouwde Veenenlaan. De foto is gemaakt in de tijd van de grote economische crisis met bijzonder veel werkloosheid, die de overheid ondermeer trachtte te bestrijden door de werkverschaffing. Degene die weigerde het aangeboden werk, meest graafwerk, waarvoor een zeer laag loon werd betaald, aan te nemen, verloor zijn werkloosheidssteun.

De gefotografeerde groep is aan de Veenenlaan met zo'n gedwongen overheidsklus bezig geweest. Een van de geportretteerden is de vader van de inzender, Nico Rooseboom de Vries, geboren in 1886. Wie weet hem te vinden en wie kent de namen van de overigen?

Nog meer schoolkinderen

Van de heer L.A. Volkers ontving ik via onze voorzitter een grote partij foto's die gevonden zijn bij het ontruimen van een woning. Het grootste deel van deze partij is van te slechte kwaliteit om ze in deze rubriek op te nemen, maar een paar ervan wil ik in dit en het volgende num-

mer laten afdrucken. De eerste opname laat een kleuterschoolklas of één van de laagste klassen zien van wat toen nog de lagere school genoemd werd. Links waarschijnlijk de onderwijzeres en rechts een hulp of een kweekschool leerling. Op de achterzijde van de kaart staat *Aan den jonheer T. Beek Hoorn Trommelstraat en Schoolkinderen N° 17*. Misschien kan één van onze lezers me vertellen, of de jonheer Beek op dit groepsportret te

vinden is en hoe de namen van de overige kinderen en van de onderwijzeressen zijn.

Van de tweede foto van deze inzender weten we iets meer dank zij de informatie op de achterzijde. Daar staat in een schoolmeestershand *2/4 '19 8ste klasse S.H. Boot en schoolkinderen N° 18*. Graag van U de namen van de leerlingen van deze achtste klas.

Onbekende schoolklas met S. H. Boot, 1919.

Merkwaardigheden en minder bekende aspecten van het historische Hoorn

De vorige keer zag u uitsluitend recente gevels. "Ik heb met veel plezier gezocht en ontdekte dat er in 't oude Hoorn vrij veel nieuwbouw is. Tussen 'adembenemend' en 'acceptabel' is een groot verschil. Gelet op de vraag: hoe past deze nieuwbouw in het geheel, en ook: hoe was de situatie hiervoor, is er naar mijn mening vrij veel dat er (gelukkig) 'mee door kan'", zo schrijft in zender A.J. de Wolff uit Blokker (Groot Hoorn).

De oplossingen:

1. Italiaanse Zeedijk 116:

De heer Tangeman: "Voor 1959 waren 116, 114 en 112 drie woninkjes onder een kap, met 110 als woning apart. Op de plaats van deze vier huizen staan nu drie nieuwe panden."

2. Nieuwendam 10b.

J. de Rooy schrijft: "Deze huizen zijn gebouwd in de voormalige tuin van het kaaskopershuis van Schottee de Vries van nr. 9."

3. Kerkplein 37:

Nieuwbouw op de plaats van resp. de houten klokketoren van de Grote Kerk, de meisjesvakschool en tot de sloop het Hop-gebouw.

De heer Homan: "Deze gevel was bij de sloop nog in zeer goede staat want tijdens het afbreken heb ik

hier ijzeren ankerstaven van drie meter lengte vandaan gehaald die nog best in de loodmenie zaten, alsof ze er pas tien jaar ingezeten hadden. Dus over bouwvalligheid hoefden we hier niet te spreken."

4. Gedempte Turfhaven 50a:

J. de Rooy: "Hier stond vroeger een pakhuisje, behorend bij de groentezaak van Bloem. En D. Tangeman: "Voorheen was hier een garage met een plat dak. Het is toch knap om op zo'n klein plekje zoveel neer te zetten met toch het idee van ruim-

te. De architect en de mensen die dit gebouwd hebben, moeten daar wel plezier aan beleefd hebben. Er moest op gelet worden dat er geen fouten zouden gemaakt worden: met zoveel muurdammen, ramen en borstweringen. Ik vind het de mooiste van de vijf."

De heer Homan echter: "Nu niet direct een gevel om vrolijk van te worden, als je de belendende panden aanschouwt."

5. Westerhaven:

Westerdijk/Kuil/Achterom/Driestal. Nieuwbouw op de plaats van het eerdere gebouw uit 1969. De heer Tangeman: "Aan de kant van de Westerdijk stond het oude 'Westerhaven', daarvoor stonden er woningen; rechtsom naar de Kuil ook woningen en linksom vanaf de Westerdijk was de (verlengde) Proostensteeg (van dijk tot Achterom); alle woningen zijn daar gesloopt."

Juiste oplossingen kwamen binnen van J. Homan, J. de Rooy, Vera en Chris Hellingman, J. Baart, fam. Lampe, A.J. de Wolff, mevr. J.C. Waard-Opmeer, D. Tangeman en mevr. M.C. Mes.

Vrouw Fortuna discrimineerde het mannelijk geslacht want zij liet haar welgevallig oog rusten op de inzending van mevr. M.C. Mes van de Koepoortsweg die dus de felbegeer-

de boekenbon van f 25,- zal ontvangen.

Nu de nieuwe 'kwesties':

Nu er zoveel poortjes in de binnenstad zo fraai zijn opgeknapt, leek het mij aardig een aantal minder bekende ingangen te gebruiken voor een speurtocht. Het waren er vier, maar eentje is gebruikt voor de rubriek Stadsbeeld in dit nummer. Daarom een ander zoekplaatje ervoor in de plaats.

Foto 1:

Een poortje aan een plein dat momenteel meer toegankelijk is dan daarvoor. Een poortje met een gang erachter. Waar?

Foto 2:

Lijkt sprekend op het poortje van de Tempelsteeg, maar is toch echt ergens anders.

Foto 3:

Ook dit poortje grenst aan een plein dat wat achteraf ligt, maar wel toegankelijk is.

Foto 4:

Geen poortje maar een muur in een smal straatje. Het lijkt wel een gezicht met de verbaasde vraag: Kent u Hoorn ook zo? Om te helpen: bij een autovrije winkelstraat.

Weet u de poortjes en de muur te vinden? Noteer de oplossingen en stuur die naar J.M. Baltus, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn. Graag met wat commentaar. U dingt in ieder geval mee naar de boekenbon, maar op verzoek van de redactie: graag uw oplossing uiterlijk 1 mei a.s. inzenden.

Foto 1:

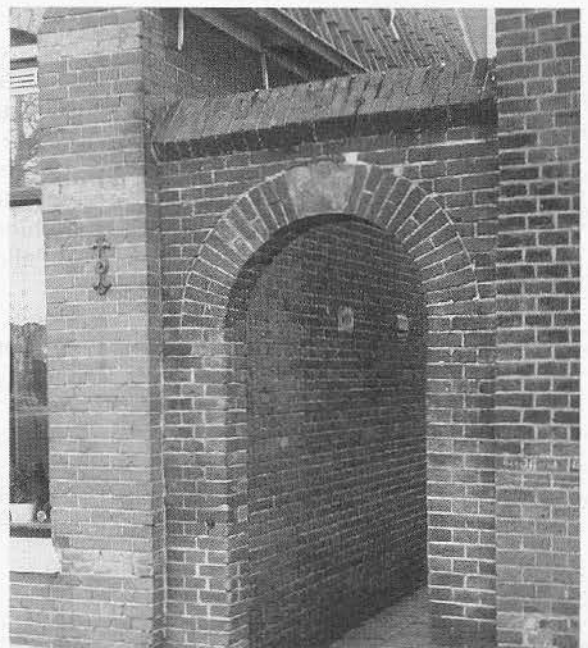

Foto 2:

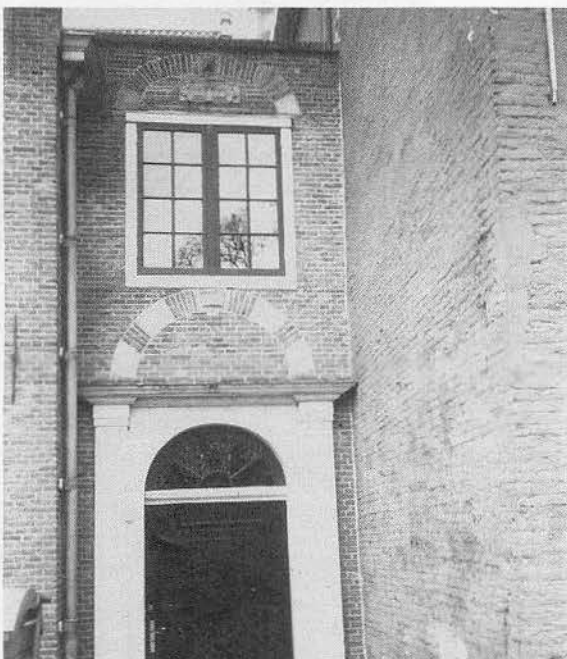

Foto 3:

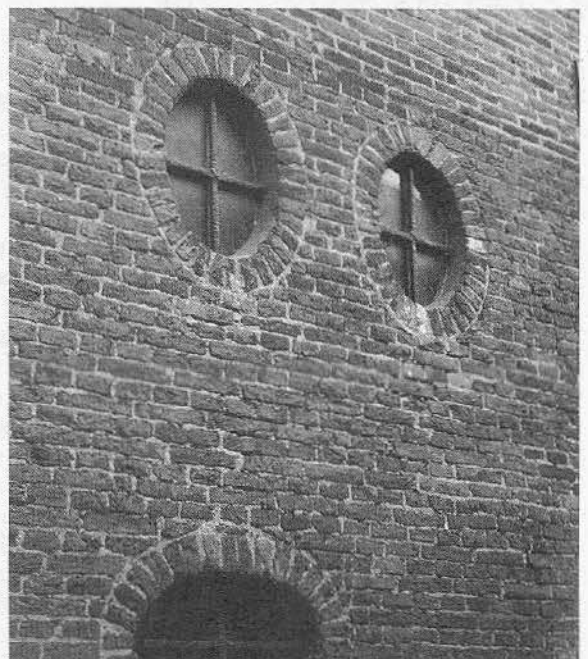

Foto 4:

Mensen uit het oosten

H.W. Saaltink

In het juninummer van 1992 werd in het artikel over het pand Turfhaven 2, "De Koning van Schotland"¹, als een van de eigenaars van dit huis een familie Stieltjes genoemd. Mevrouw Meyers-Kaptijn uit Woudenberg stuurde ons de genealogie van deze familie. Het verhaal van de familie Stieltjes die in de 18e eeuw naar Hoorn kwam is een goede illustratie voor een opmerkelijk verschijnsel in de Hoornse bevolkingsgeschiedenis. Daarom hieronder iets over immigranten uit het oosten in Hoorn.

Genealogie Stieltjes

Petra van Diemen betreurde het in het genoemde artikel, dat er zo weinig over de familie Stieltjes bekend was, te meer omdat deze familie "De Koning van Schotland" heeft laten verbouwen, waardoor het pand het tegenwoordige uiterlijk heeft gekregen.

Dat was een toevallige lezeres van het kwartaalblad uit het hart gegrepen. Zij stuurde ons een brief van veertien velletjes met nog wat gecopieerd fotomateriaal, waarin de genealogie van de familie Stieltjes vanaf het midden van de zestiende eeuw werd beschreven. De Stieltjes waren boeren uit het uiterste oosten van Nederland, die via Deventer omstreeks 1770 in Hoorn verschenen en hier tot in het eerste kwart van deze eeuw zijn blijven wonen. "Oud Hoorn" is geen genealogische vereniging en we laten een droge opsomming van alle Stieltjes met hun doop, trouw en begraafdata achterwege, omdat die bovendien voor een buitenstaander alleen

maar een uitermate saai verhaal opleveren.

Ik beperk met tot de rechte afstammingslijn van de oudst bekende Stieltjes tot de man die in het artikel van Van Diemen wordt genoemd. Genealogisch geïnteresseerden kunnen zich voor meer informatie tot onze hoofdredacteur wenden.

Immigranten uit het oosten

Wie zich wel eens met een onderzoek naar zijn voorouders in de Hoornse ondertrouwregisters heeft bezig gehouden, moet het wel zijn opgevallen, dat zoveel mensen die zich hier in de echt lieten verbinden, "allochtonen" waren.

Bij een steekproef die ik maakte voor een ander onderzoek bleek, dat van de 313 mannen die tussen 1728 en 1799 in ondertrouw gingen en waarvan de geboorteplaats kon worden gevonden, er maar 200 (64%) uit Hoorn afkomstig waren. Zie de bijgevoegde tabel.

Geboortepl. of -streek	Aantal
Hoorn	200
West Friesland	18
Amsterdam	7
Holland	23
Zeeland	0
Utrecht	1
Friesland	9
Groningen/Drenthe	2
Overijssel	14
Gelderland	12
Duitsland	19
Scandinavië	1
Generaliteit ⁵	4
Zuidelijke Nederlanden ⁶	2
Frankrijk	0
Middellandse Zeegebied	0
Indië	1
Geen plaats opgegeven	70
Geen gegevens	7
Totaal	390

Aeltje Stieltjes⁷ x Wolter ten Hachhuis

Derck ten Hachhuis x Styna Boevinck
(genaamd Stieltjes)³

Wolter Stieltjes
(* voor 1663)

Derck Stieltjes x Janna ten Bosch
(*1663 Eibergen)

Hendrik Stieltjes x Susanna Campers
(*1703 Deventer, houthandelaar)

Evert x Dieuwertje Winkel
(*12.11.1744 Deventer)

Hendrik x Hendrikje Dirks
(*18.7.1773 Hoorn)

Evert x Grietje Schipper
(*28.01.1802 Hoorn, hoefsmid)

Dirk Schipper Stieltjes x Elisabeth Nieuwenbos
(*27.08.1829 Hoorn)

¹ Petra van Diemen, 'Gedempte Turfhaven 2, De Koning van Schotland', *Oud Hoorn*, 14 (1992) 60-64.

² De familienaam is afgeleid als vaak in oostelijk Nederland van een boerderijnaam. De kasterstede, d.w.z. een niet volwaardig in de marktgemeenschap berechtigde boerderij, Stieltjes lag in de buurschap Haarlo bij Borculo.

³ Indien een jonge man op een vreemd erf introuwde kreeg hij na verloop de naam van het erf van zijn vrouw.

⁴ *:doop

⁵ De generaliteitslanden waren de gebieden die tijdens de Tachtigjarige Oorlog op de Spanjaarden waren veroverd. Ze hadden geen eigen regering maar stonden rechtstreeks onder bestuur van de Staten Generaal. Het waren delen van Zeeuws Vlaanderen, van Brabant en van Limburg.

⁶ De Zuidelijke Nederlanden, het latere België.

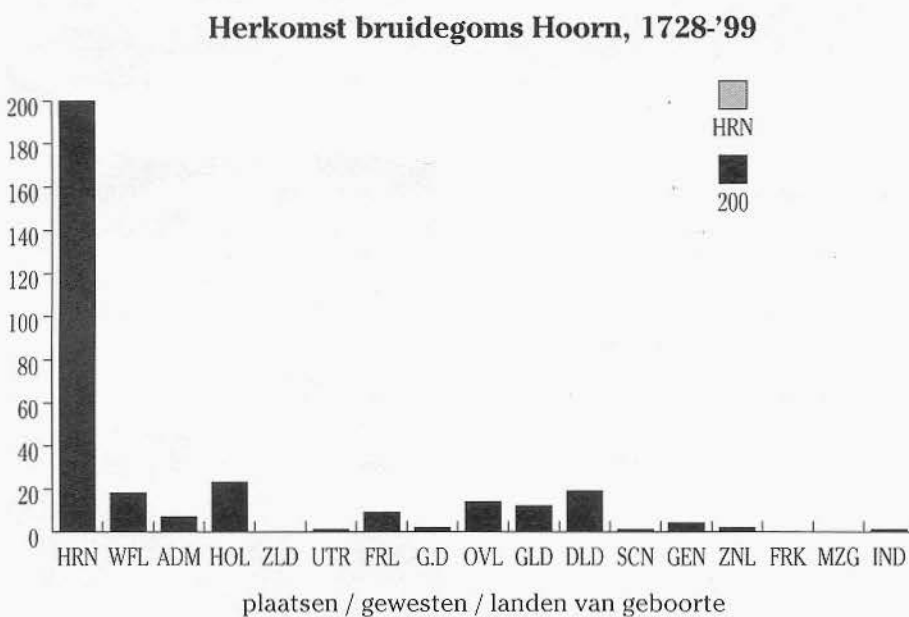
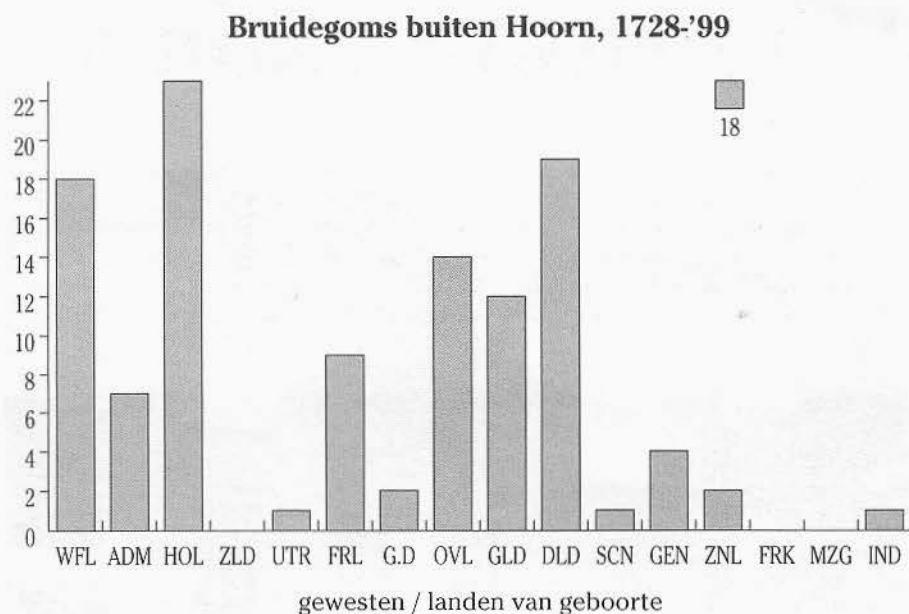
⁷ J. Lucassen, *Naar de kusten van de Noordzee. Trekarbeid in Europees perspectief, 1600-1900* (Gouda 1984).

Opvallend daarbij is het verschijnsel dat er niet uit alle omringende gewesten en landen evenveel vreemdelingen komen, maar dat de oostelijke Nederlandse provincies en Duitsland een duidelijk overwicht vertonen. Uit Friesland, Groningen/Drenthe, Overijssel, Gelderland en Duitsland zijn 56 (17,9%) mannen afkomstig, uit het zuiden (de Generaliteitslanden en de Zuidelijke Nederlanden) maar 6 (1,9%). Het geheel wordt nog duidelijker uit de beide grafieken.

Vanwaar deze trek naar de "kusten van de Noordzee", zoals een schrijver die zich met het onderzoek naar dit verschijnsel bezig hield het noemde. In de oostelijke zandprovincies en het aansluitende Noordduitse gebied ontstond in het midden van de 17e eeuw een overschot aan arbeidskrachten. Er was voor de bevolking die na de verschrikkingen van de Dertigjarige en Tachtigjarige Oorlog weer begon te groeien niet voldoende werkgelegenheid op de landbouwbedrijven op de arme zandgronden. Volgens het daar heersende erfrecht werden boerenhoeven in geval van meerdere erfgenamen niet gesplitst maar vielen aan de oudste mannelijke nakomeling toe. Grootschalige industrie was niet voorhanden, de schaarse en kleine steden konden de overtolige boerenzonen ook geen bestaan bieden. In de welvarende Nederlandse kustgebieden daarentegen bestond een groot tekort aan arbeidskrachten.

Dat gold in de eerste plaats voor het Hollandse en Friese veeteeltbedrijf. Daar bestond gedurende een korte periode in het voorjaar een grote vraag naar grasmaaiers. De hooioogst lag voor de tijd dat de Duitse boerenarbeiders in hun eigen land voor de oogstwerkzaamheden nodig waren. Het Noordduitse herkomstgebied en de Hollandse bestemming lagen zo dicht bij elkaar dat een reis van het ene naar het andere gebied tot de mogelijkheden behoorde. In deze grote stroom van trekarbeiders, aangeduid als "hannekemaaiers" of minder flatteus als "poepen", bevonden zich altijd een aantal Nederlanders uit de oostelijke provincies.

Behalve van de landarbeiders maakten de Hollanders ook gebruik van vissers voor de haringvangst, walvisvaarders, zeelieden en soldaten voor de V.O.C. en militairen voor het Staatse leger. Onder deze trekarbeiders bevonden zich ook vrouwen. Zij werkten als dienstmeisjes of als bleeksters in de Haarlemse linnenblekerijen. De zeelie-

den en militairen waren geen trekarbeiders meer in de eigenlijke zin van het woord. Zij waren op zijn minst meerdere jaren van huis en ook vormde hun werk in Holland de voornaamste en vaak ook enige bron van inkomsten. Vaak ook keerden zij na afloop van hun dienstverband niet meer terug naar hun geboortestreek.

Hetzelfde is het geval met de rondtrekkende marskramers. Marskramers die begonnen met een zak textiel op de rug of een mand met koopwaar en eindigden als gevestigd Nederlands zakenman. Breninckmeijer, Voss, Lampe zijn enkele bekende namen uit deze groep. Die ontwikkeling verliep via een aantal stadia, waarbij aanvankelijk nog de band met het achterland bleef bestaan, doordat men op de belangrijke feestdagen naar huis ging, ook in Duitsland trouwde en daar zijn levensavond sleet. Meestal

had men in Holland een magazijn of winkel die een steeds belangrijker rol in het bedrijf ging spelen. In het laatste stadium werd het bedrijf in zijn geheel naar Holland overgebracht. Het is een proces waar ik niet verder op in wil gaan, omdat het Westfries Museum in het komende najaar onder de titel "Werken over de grens" een grote tentoonstelling aan dit fenomeen zal wijden.

Zeker is, dat we de familie Stieltjes kunnen zien als een van de hierboven beschreven mensen die hun geboortestreek hebben verlaten om in den vreemde een beter bestaan op te bouwen. De zoon Derck die met Janna ten Bosch trouwde, was niet de oudste en kon daardoor niet het ouderlijk bedrijf overnemen. De oude kern van de Hoornse bevolking, dus van voor 1970, moet voor een belangrijk deel uit deze "vreemde oosterlingen" hebben bestaan.

Hoe Hoorn kan veranderen

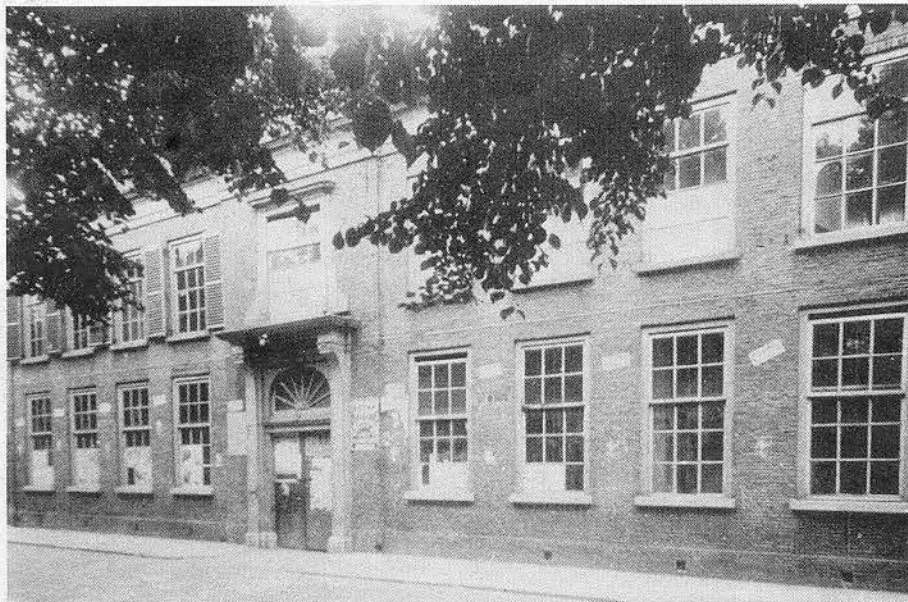

Foto 1: Veemarkt 6.

In 1926 als infanteriekazerne verbouwd tot showroom ten behoeve van een erachtergelegen garage, nu garage Leeuw b.v. & Zn. (Zie foto 2).

Foto 2:

Op de binnenplaats van de kazerne, nu garage Leeuw, Veemarkt 6, werken de soldaten op de maat van het tromgeroffel aan hun conditie. Het gebouw erachter is nu nog te herkennen. Het staat aan de Mosterdsteeg. Foto: Giel v.d. Zel (zie foto 1).

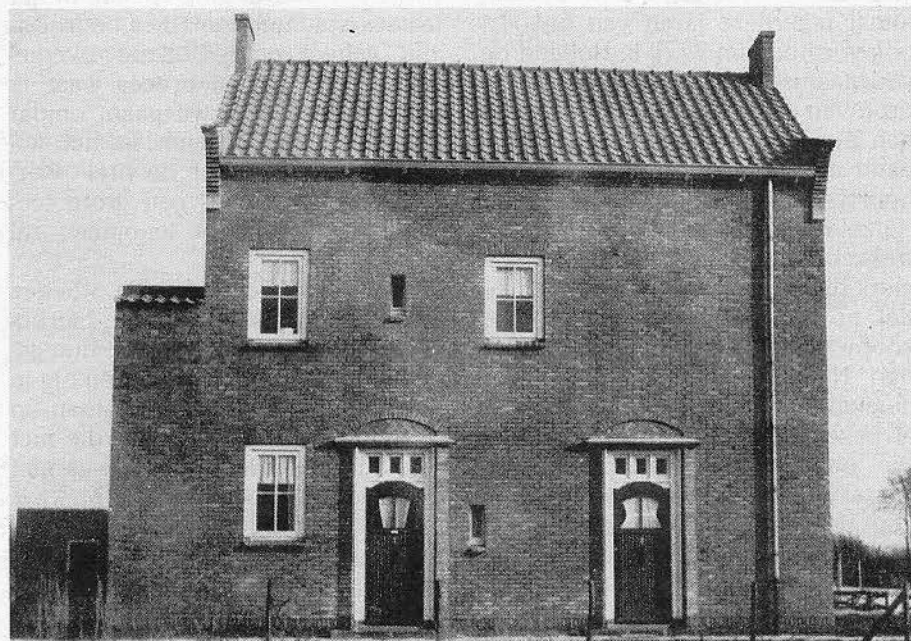
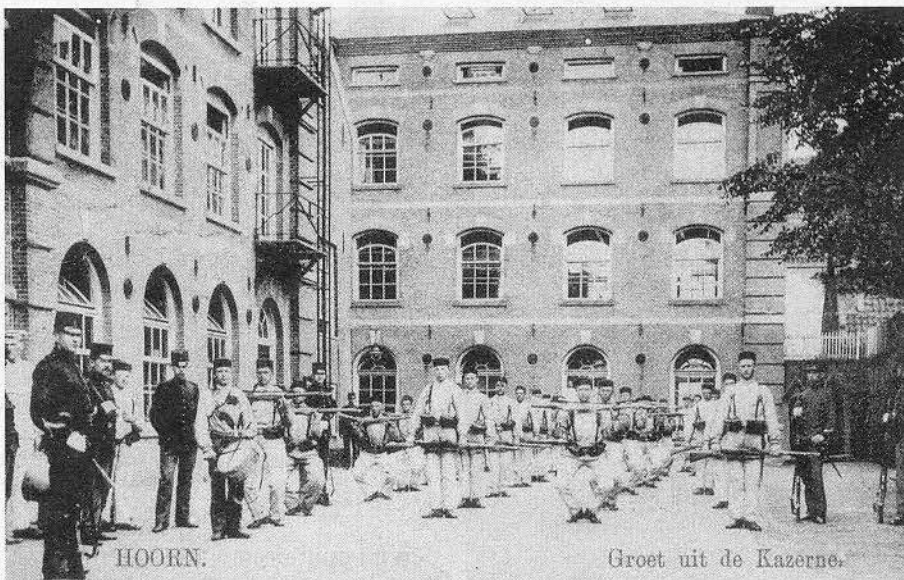

Foto 3: Zijaanzicht Eikstraat 37, foto eind jaren vijftig.

Dit woningcomplex(je), bestaande uit twee identieke zijwoningen en twee middenwoningen, staat er al jaren omringd door andere huizen. De twee zijwoningen bestonden oorspronkelijk uit een beneden- en bovenwoning.